

**Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут
Кафедра цивільного права**

НЕДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

**Методичні вказівки для самостійної роботи
магістрантів 2-го курсу
денної та заочної форм навчання**

**Івано-Франківськ
2022рік**

Схвалено кафедрою цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» (протокол № 1 від 30 серпня 2022 р.)

Затверджено Науково-методичною радою Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 18 жовтня 2022 р.)

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» (протокол № 2 від 3 листопада 2022 р.)

Рецензенти:

Банасевич Ірина Іванівна кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Кернякевич-Танасійчук Юлія Володимирівна завідувачка кафедри судочинства, докторка юридичних наук, професорка Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Гришко У.П. Недоговірні зобов'язання: методичні вказівки для самостійної роботи магістрантів 2-го курсу денної та заочної форм навчання. Електронне видання. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. 42 с.

Методичні вказівки для самостійної роботи магістрантів 2 -го курсу денної та заочної форм навчання з навчальної дисципліни «Недоговірні зобов'язання» розроблені на основі навчального плану підготовки магістрів спеціалізації «Приватне право» Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Вказівки містять методичні рекомендації для самостійної роботи, переліки питань, які потрібно опрацювати, практичні завдання для закріплення теоретичного матеріалу. До кожної теми наводиться перелік рекомендованої літератури, що включає навчальні посібники, наукові праці та нормативно-правові акти.

Методичні вказівки призначені для магістрантів, аспірантів, науково-педагогічних працівників.

© Гришко У.П., 2022

© Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника, 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ.....	10
ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	23

ПЕРЕДМОВА

Сьогодні в Україні активно розвиваються і діють інститути недоговірної відповідальності та недоговірних відносин. Це пояснюється розвитком рекламних відносин, Інтернет -послуг, великою кількістю засобів масової інформації, широким використанням джерел підвищеної небезпеки та іншими обставинами. Недоговірні зобов'язання та недоговірна відповідальність мають велике значення для розвитку цивільно-правової науки в Україні. Часто виникають відносини, які в договірному порядку врегулювати неможливо. Тому виникає необхідність застосування інституту недоговірних зобов'язань та недоговірної відповідальності. Забезпечення права на відшкодування шкоди відображає загальну тенденцію посилення захисту прав приватної особи, яка має місце в Україні в останні десятиліття. Адже після здобуття незалежності Україна почала розбудову демократичної, правової, соціальної держави, формування громадянського суспільства, в центрі уваги якого знаходяться людина, захист її цивільних прав та інтересів, всебічне забезпечення прав і свобод людини проголошене найвищою соціальною цінністю, що прямо закріплено у Конституції України. Тому правового регулювання на рівні Цивільного кодексу знайшли такі види недоговірних зобов'язань як публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу, ведення справ в інтересах іншої особи без її доручення, створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. А цивільно-правові зобов'язання, які виникають із заподіяння шкоди, безпідставного збагачення, оголошення конкурсу набули нового, розширеного змісту.

Сьогодні проблеми деліктної відповідальності не втратили своєї актуальності. Недоговірні зобов'язання є поширеним явищем у будь-якій державі. Вони виникають з різних підстав. Їх регулювання здійснюється Цивільним Кодексом України та іншими актами законодавства. Проте є певні особливості, які неврегульовані законодавством, а визначення змісту, структури, системи зазначених правовідносин дасть можливість проаналізувати та відзначити позитиви чи недоліки чинного законодавства. Відшкодування шкоди є одним із найважливіших інститутів цивільного права, тому умови реалізації права на відшкодування шкоди потребують постійного дослідження ефективності функціонування правового механізму, який регулює процес захисту цивільних прав, що надасть можливість виявити ті сегменти відносин, які не врегульовані чи недостатньо врегульовані чинним законодавством України. Перед правозастосовувачем існує завдання встановлення справедливого балансу між інтересами потерпілих (їх інтерес у тому, щоб отримати відшкодування власних витрат) і порушників (їх інтерес у тому, щоб не відшкодовувати більше того, ніж потрібно). Сумісними зусиллями науки і практики необхідно досягти оптимального поєднання зазначених інтересів.

Основними джерелами регулювання Недоговірних зобов'язань виступають Конституція України, Цивільний кодекс України Закон України «Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції», Закон України «Про захист прав споживачів», Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду», Закон України «Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення» та ряд інших законів і підзаконних актів.

Застосування цивільного законодавства для врегулювання недоговірних зобов'язань є одним з основних, відповідальних напрямків роботи державних органів та всіх інституцій громадянського суспільства. Підготовка фахових юристів повинна бути спрямована на те, щоб випускники вищих юридичних закладів оволоділи необхідними знаннями до надання правової допомоги щодо способів захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також вирішення основних проблемних питань теорії, практики та законотворчості в частині недоговірних відносин.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Недоговірні зобов'язання» є поглиблення системи знань щодо основних положень правового регулювання недоговірних зобов'язань, умов,

специфіки, видів недоговірних зобов'язань, підстав та умов недоговірної відповідальності, поняття системи зобов'язань із відшкодування шкоди

Основними цілями вивчення дисципліни «Недоговірні зобов'язання» є формування у студентів теоретичного розуміння зобов'язань у цивільному праві України, їх видів, ознак та класифікації недоговірних зобов'язань, а також вміння застосувати теоретичні знання на практиці, проводити правовий аналіз ситуацій, які потребують відповідного правового вирішення.

Загальні компетентності:

здатність застосовувати закони формальної логіки в процесі вивчення основних понять навчальної дисципліни «Недоговірні зобов'язання»;

здатність використовувати іншомовну літературу з метою удосконалення цивільного законодавства;

навички роботи в комп'ютерних мережах, збір, аналіз інформації щодо практики застосування норм інституту недоговірних зобов'язань;

володіння навичками ділового спілкування на високому професійному рівні, знання та розуміння термінології інституту недоговірних зобов'язань;

здатність сумлінно виконувати професійні обов'язки, діяти відповідно до етичних мотивів;

здатність скеровувати зусилля, поєднуючи результати загальних положень зобов'язань із відшкодування шкоди та спеціальних деліктів.

Фахові компетентності:

Здатність застосовувати в професійній діяльності положення національного, європейського та міжнародного цивільного законодавства щодо врегулювання відносин із недоговірних зобов'язань;

Здатність до здійснення дослідницької діяльності на основі знання та критичного аналізу зобов'язань у цивільному праві, вміння обирати методи дослідження, обробляти та аналізувати недоговірні зобов'язання в цілому, з урахуванням актуальних наукових та практичних досліджень усіх різновидів недоговірних зобов'язань;

Компетентність у загальнотеоретичних проблемах зобов'язань у цивільному праві;

Обізнаність щодо європейського права та проблем гармонізації законодавства України із законодавством ЄС щодо особливостей відшкодування шкоди із спеціальних деліктів;

Здатність кваліфіковано застосовувати нормативно правові акти щодо відшкодування шкоди в цивільному праві України;

Здатність кваліфіковано тлумачити норми Цивільного кодексу України та законів України, які регулюють особливості відшкодування шкоди;

Здатність давати кваліфіковані юридичні висновки та консультації щодо захисту прав фізичних та юридичних осіб як суб'єктів недоговірних зобов'язань;

Здатність приймати обґрунтовані рішення щодо визначення виду недоговірного зобов'язання і відповідно реалізації прав суб'єктів таких зобов'язань.

Результатив навчання:

Здатність продемонструвати знання та розуміння:

Процедури звернення громадян за захистом до Європейського суду з прав людини у випадку порушення прав які виникають із недоговірних зобов'язань ;

Принципів, організаційних засад відшкодування шкоди з метою захисту цивільних прав та інтересів;

Проблеми та шляхи реформування сучасного зобов'язального права України

Основних етапів становлення та розвитку зобов'язань в Україні;

Систем недоговірних зобов'язань в цивільному праві України;

Сутності та окремих видів недоговірних зобов'язань (зобов'язань з односторонніх правочинів, зобов'язань із заподіяння шкоди).

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «НЕДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ»

Змістовий модуль 1.

Загальні положення про недоговірні зобов'язання. Зобов'язання, що виникають з односторонніх правочинів.

ТЕМА 1. Загальні положення про недоговірні зобов'язання в цивільному праві України: поняття, види, особливості правового регулювання

Поняття і система зобов'язань в цивільному праві. Історичний розвиток положень про недоговірні зобов'язання у цивільному праві: римське приватне право, дореволюційний період, радянське право, сучасне право. Основні тенденції розвитку сучасного зобов'язального права.

Підстави виникнення і припинення зобов'язань. Основні функції зобов'язання. Поняття, склад, підстави виникнення недоговірних зобов'язань. Види недоговірних зобов'язань. Загальні та спеціальні ознаки недоговірних зобов'язань. Розмежування договірних та недоговірних зобов'язань.

ТЕМА 2. Правова характеристика публічної обіцянки винагороди

Поняття та особливості цивільно-правових зобов'язань, що виникають із односторонніх правомірних дій. Право на публічну обіцянку винагороди без оголошення конкурсу. Поняття публічної обіцянки винагороди. Ознаки публічної обіцянки винагороди. Суб'єкти публічної обіцянки винагороди. Зміст завдання. Строк (термін) виконання завдання. Зміна умов публічної обіцянки винагороди. Правові наслідки виконання завдання. Припинення зобов'язання у зв'язку з публічною обіцянкою винагороди.

Публічна обіцянка нагороди за результатами конкурсу. Співвідношення норм про зобов'язання із публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу та публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу. Поняття конкурсу та його види. Генезис поняття конкурсу. Суб'єкти конкурсного правовідношення. Право на оголошення конкурсу. Умови конкурсу. Зміна умов конкурсу. Відмова від проведення конкурсу.

Правовий статус переможця конкурсу. Особливості оцінювання результатів інтелектуальної, творчої діяльності, які подані на конкурс. Права переможця конкурсу. Повернення учаснику конкурсу речі, поданої на конкурс. Захист прав учасників конкурсу.

ТЕМА 3. Вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення

Теоретико-історичний аспект становлення зобов'язання в майновому інтересі іншої особи без її доручення. Правова природа ведення чужих справ без доручення. Умови виникнення зобов'язання з ведення чужих справ без доручення. Право на вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.

Поняття гестора та домінуса, їх права та обов'язки. Надання звіту про вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Відшкодування витрат, понесених особою у зв'язку із вчиненням нею дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.

Спільні та відмінні риси зобов'язання із вчинення дій в чужому майновому інтересі та зобов'язань із безпідставного збагачення та зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я, життя фізичної особи, майна фізичної чи юридичної особи.

ТЕМА 4. Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи

Відшкодування шкоди як спосіб захисту цивільних прав та інтересів. Нормативні підстави застосування окремих способів захисту цивільних прав та інтересів. Суб'єкти відповідальності.

Методологічні засади дослідження зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи. Право на життя. Правова характеристика зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи. Суб'єкти зобов'язання з рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи. Об'єкт зобов'язання з рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної

особи. Умови виникнення даного виду зобов'язань. Поняття реальної загрози для здоров'я та життя фізичної особи. Спрямованість дій на рятування здоров'я та життя фізичної особи. Відсутність у особи, яка рятувала здоров'я та життя фізичної особи відповідних повноважень на вчинення таких дій. Виникнення у рятувальника шкоди внаслідок вчинення ним рятувальних дій щодо здоров'я та життя фізичної особи.

Місце зобов'язань, що виникають внаслідок рятування та життя фізичної особи поміж інших недоговірних зобов'язань. Відмінність зобов'язань, що виникають з рятування здоров'я та життя фізичної особи від деліктних зобов'язань. Умови виникнення зобов'язань у зв'язку з рятуванням майна іншої особи. Істотність цінності майна.

ТЕМА 5. Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи

Поняття та ознаки зобов'язання зі створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Умови виникнення відповідних зобов'язань та їх зміст. Суб'єктний склад зобов'язань.

Зміст зобов'язання зі створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Особливості відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

ТЕМА 6. Правове регулювання зобов'язань, що виникають у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави

Поняття зобов'язання з безпідставного збагачення та його особливості. Історія формування зобов'язань, що виникають із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. Зміст зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

Концепція відсутності вини у зобов'язаннях з безпідставного збагачення. Концепція об'єктивної протиправності безпідставного збагачення. Концепція обмеженої вини.

Суб'єктний склад зобов'язання. Майно як об'єкт зобов'язання. Підстави виникнення зобов'язання. Особливості відшкодування доходів від безпідставно набутого майна і витрат на його утримання. Перелік безпідставно набутого майна, що не підлягає поверненню.

Співвідношення зобов'язання з набуття або збереження майна без достатньої правової підстави із суміжними правовими інститутами. Кондикції. Особливості правового регулювання зобов'язання з безпідставного збагачення у зарубіжних країнах.

Змістовий модуль 2.

Актуальні проблеми зобов'язань, що виникають із заподіяння шкоди

ТЕМА 7. Загальні положення про зобов'язання із заподіяння шкоди в цивільному праві

Поняття, ознаки, функції недоговірної відповідальності. Поняття деліктного зобов'язання. Принципи та функції інституту зобов'язання із відшкодування шкоди. Суб'єкти деліктних зобов'язань. Деліктоздатність як правова категорія. Відмінність деліктного зобов'язання від договірних зобов'язань. Система деліктних зобов'язань в чинному Цивільному Кодексі України. Генеральний делікт. Спеціальний делікт. Ознаки зобов'язання щодо відшкодування шкоди. Принципи зобов'язань із заподіяння шкоди.

Підстави виникнення деліктних зобов'язань. Протиправність поведінки заподіювача шкоди як умова відшкодування заподіяної шкоди. Об'єктивна або нормативістська теорія протиправності. Об'єктивно-суб'єктивна концепція протиправності у деліктних правовідносинах. Причинний зв'язок як умова відшкодування заподіяної шкоди (теорія рівноцінних умов, теорія необхідної умови, теорія адекватного заподіяння. Презумпція вини як особливість деліктної відповідальності. Підстави звільнення від обов'язку відшкодування шкоди. Зовнішні обставини, що впливають на поведінку заподіювача шкоди. Протиправні дії третіх осіб. Обставини, що характеризують стан заподіювача шкоди. Обставини, що характеризують поведінку потерпілого. Майновий стан заподіювача шкоди.

Відшкодування шкоди, завданої спільно кількома особами. Способи відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого. Відшкодування шкоди особою, яка застрахувала свою цивільну відповідальність. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди – системний правовий інститут. Поняття моральної шкоди. Протиправна поведінка особи, яка завдала моральної (немайнової) шкоди. Причинний зв'язок між протиправною поведінкою правопорушника і її результатом – моральною (немайновою) шкодою. Вина особи, яка завдала моральної (немайнової) шкоди. Визначення розміру моральної (немайнової) шкоди.

ТЕМА 8. Особливості відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю потерпілого

Характеристика законодавства з відшкодування шкоди, завданої життю, здоров'ю людини. Поняття каліцтва та іншого ушкодження здоров'я. Суб'єкти права на відшкодування шкоди, завданої життю та здоров'ю людини. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, або іншим ушкодженням здоров'я. Додаткові витрати, пов'язані із заподіянням шкоди здоров'ю.

Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, або іншим ушкодженням здоров'я малолітньої або неповнолітньої особи. Шкода, завдана фізичній особі, під час виконання нею договірних зобов'язань. Особливості відшкодування шкоди завданої смертю потерпілого. Відшкодування витрат на поховання. Компенсація моральної шкоди. Відшкодування витрат на лікування особи, яка потерпіла від злочину.

ТЕМА 9 Спеціальні делікти в цивільному праві України. Відшкодування шкоди, завданої актами влади

Норми щодо відшкодування шкоди, завданої прийняттям закону про припинення права власності на певне майно. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їх працівником чи іншою особою. Особливості відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування чи посадовою (службовою) особою вищевказаних органів. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності. Особливості незаконного діяння заподіювача шкоди при здійсненні своїх повноважень у галузі адміністративного управління.

Порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду. Відшкодування майнової шкоди фізичній особі, яка потерпіла від злочину.

ТЕМА 10. Спеціальні делікти, що виділяються на підставі особливостей суб'єктного складу заподіювачів шкоди

Поняття малолітньої, неповнолітньої, обмежено дієздатної та недієздатної особи. Особливості відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою. Суб'єкти зобов'язання із заподіяння шкоди малолітніми особами.

Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою після набуття нею повної цивільної дієздатності. Відповідальність за шкоду, заподіяну кількома малолітніми та кількома неповнолітніми особами. Особливості відшкодування шкоди батьками, які позбавлені батьківських прав. Шкода, завдана недієздатною особою, обмежено дієздатною особою чи особою, яка в момент заподіяння шкоди була нездатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними.

ТЕМА 11. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки

Поняття джерела підвищеної небезпеки: теоретичний аспект. Ознаки джерела підвищеної небезпеки. Види джерел підвищеної небезпеки. Особи, правомочні на відшкодування шкоди. Порядок відшкодування шкоди. Підстави звільнення володільця джерела підвищеної небезпеки

від обов'язку відшкодування. Шкода, завдана внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки.

Поняття ядерного інциденту та ядерної шкоди. Особливості відшкодування ядерної шкоди. Відповідальність оператора за ядерну шкоду. Право на відшкодування ядерної шкоди та розмір відшкодування. Підставизвільнення від відповідальності за завдану ядерну шкоду.

ТЕМА 12. Особливості відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт, послуг

Особливості правового регулювання відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг). Проблеми відповідальності за шкоду, заподіяну недоліками товарів, неналежним виконанням робіт і наданням послуг. Особи, зобов'язані відшкодувати шкоду, завдану внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг). Строки відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товару, робіт (послуг). Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товару, що є рухомим майном.

ТЕМА 13. Правове регулювання недоговірних зобов'язань в іноземному законодавстві: порівняльно-правовий аспект

Особливості правового регулювання недоговірних зобов'язань в законодавстві Франції. Німецьке законодавство про деліктні зобов'язання. Швейцарське законодавство про зобов'язання, що виникають з недоговірних підстав. Особливості правового регулювання недоговірних зобов'язань в англо-американському праві.

ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ДЛЯ МАГІСТРАНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО НЕДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Недоговірні зобов'язання необхідно характеризувати в контексті зобов'язальних правовідносин в цілому. Необхідно з'ясувати як розвивалося зобов'язальне право загалом та система недоговірних зобов'язань зокрема. Які новели Цивільного кодексу 2003 року були впроваджені у порівнянні з Кодексом 1963 року стосовно недоговірних зобов'язань. Необхідно звернути увагу на загальні та спеціальні ознаки даного виду зобов'язань, розкрити підстави виникнення недоговірних зобов'язань, а також з'ясувати їх значення через призму функцій недоговірних зобов'язань.

При характеристиці недоговірних зобов'язань необхідно звернути увагу на те, що зазначені зобов'язання займають особливе місце у системі зобов'язань, що зумовлено тим, що, на відміну від переважної більшості цивільно-правових зобов'язань, які є результатом встановлення цивільних прав і обов'язків на засадах диспозитивності, ініціативи, рівності сторін тощо, зобов'язання компенсації шкоди мають чітко виражену правозахисну (охоронну) спрямованість і виникають та мають виконуватися на імперативних засадах із вираженим наданням переваги потерпілій особі.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття, предмет, метод зобов'язального права України. Основні тенденції розвитку сучасного зобов'язального права.
2. Поняття і система зобов'язань в цивільному праві України.
3. Поняття, склад, підстави виникнення недоговірних зобов'язань.
4. Види недоговірних зобов'язань. Розмежування договірних та недоговірних зобов'язань.
5. Функції недоговірних зобов'язань.
6. Принципи виконання зобов'язань.
7. Особливості розвитку правового регулювання недоговірних зобов'язань у зарубіжних країнах.

Термінологічний словник:

Зобов'язання, недоговірне зобов'язання, система недоговірних зобов'язань, делікт, цивільне правопорушення, імперативний метод правового регулювання, диспозитивний метод правового регулювання, договірні зобов'язання, синалагматичні зобов'язання, односторонні зобов'язання, активні зобов'язання, пасивні зобов'язання.

Контрольні питання:

1. Дайте визначення зобов'язання згідно норм цивільного законодавства?
2. Назвіть основні функції зобов'язання та розкрийте їх зміст?
3. Розкрийте співвідношення договірних та недоговірних зобов'язань?
4. Наведіть приклади односторонніх правовірних дій?
5. Назвіть основні етапи розвитку недоговірних зобов'язань у цивільному праві України?
6. Розкрийте значення рецепції положень римського приватного права для правового регулювання недоговірних зобов'язань?

Завдання:

1. У формі таблиці розкрийте основні етапи становлення позадоговірних зобов'язань.
2. Проаналізуйте принципи та функції недоговірних зобов'язань.

Література до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
3. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова Верховного Суду України від 27.03. 1992 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
4. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Верховного Суду України від 31.03.1995р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
5. Борисова Ю.Є. Підстави виникнення деліктних зобов'язань у цивільному праві України та США. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Правознавство*. 2019. Т. 24. Вип. 1(34). С.193-200.
6. Гринько С.Д. Система зобов'язань за римським приватним правом та її рецепція в Україні. *Університетські наукові записки*. 2008. №4(28). С.104-108. URL: http://old.univer.km.ua/statti/7.hrynko_s._d._systema_zobovyazan_za_rymskym_pryvatnym_pravom_ta_yiyi_retsepsiya_v_ukrayini.pdf (дата звернення 06.09.2022 р.)
7. Галкевич С.В. Основні категорії цивільного деліктного права. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2017. Випуск 3. Том 1. С78-82.
8. Ігнатенко В.М. Особливості виконання недоговірних регулятивних зобов'язань. *Вісник Харківського національного університету ім.В.Н. Каразіна, серія «Право»*. 2012. №1028. С.164-167.
9. Ігнатенко В.М. Квазі -інститут недоговірних зобов'язань з односторонніх правомірних дій. *Теорія і практика правознавства*. 2018. випуск 2 (14). URL: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/theopju14&div=2&id=&page> = (дата звернення 06.09.2022 р.)
10. Капліна Г.А., Елларян А. С. Договірна та недоговірна (деліктна) відповідальність: порівняльно-правовий аналіз. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. №30. 2015. С.256-262.
11. Отрадна О.О. Недоговірні зобов'язання в цивільному праві України: навч. посібник. К., 2009. 240с.
12. Подвірна О. Проблемні питання визначення поняття та класифікації недоговірних зобов'язань у цивільному праві. URL: <http://yuv.onua.edu.ua/index.php/yuv/article/view/1945/2041> (дата звернення 06.09.2022р.)
13. Тедорадзе М.Д. Підстави виникнення недоговірних зобов'язань за законодавством України. *Митна справа*. 2014. № 5 (95) . С.104-108.
14. Трощенко І.О. Загальний механізм та сфера застосування регламенту «РИМ II» як новітній етап розуміння природи недоговірних зобов'язань. *Часопис Київського університету права*. 2015. С.305-306.
15. Трощенко І.О. Стан правового регулювання недоговірних зобов'язань у міжнародному приватному та цивільному праві України. *Правове регулювання економіки*. 2019. № 18. С.208-216.

ТЕМА 2. ВЧИНЕННЯ ДІЙ В МАЙНОВИХ ІНТЕРЕСАХ ІНШОЇ ОСОБИ БЕЗ ЇЇ ДОРУЧЕННЯ.

При характеристиці даного питання необхідно звернути увагу на те, що інститут ведення чужих справ без доручення виникає з односторонніх позитивних дій. Ці зобов'язання виникають у випадках, коли виникає потреба у вжитті заходів, спрямованих на попередження, усунення або зменшення негативних наслідків дії певних факторів для майна іншої особи, якщо вона в силу певних причин не може сама вчинити необхідні дії. Тому визначальною ознакою

даного зобов'язання є дії гестора на користь домінуса за власною ініціативою гестора. Позитивним моментом при характеристиці даного питання є дослідження історичних аспектів становлення інституту ведення чужих справ без доручення, з'ясування сутнісних ознак даного зобов'язання.

Питання для самоконтролю:

1. Історико-теоретичний аспект становлення зобов'язання вчинення дій в чужому майновому інтересі.
2. Поняття зобов'язання вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення та суб'єктний склад.
3. Права та обов'язки сторін.
4. Надання звіту про вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
5. Відшкодування витрат, понесених особою у зв'язку із вчиненням нею дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
6. Історія виникнення зобов'язання по вчиненню дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
7. Правова характеристика умов виникнення зобов'язання по вчиненню дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
8. Особливості правового регулювання інституту вчинення дій в чужому майновому інтересі без доручення за законодавством іноземних держав.

Завдання :

1. Сформуйте підбірку матеріалів судової практики по справах за позовами про вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
2. У формі таблиці (схеми) розкрийте співвідношення між зобов'язаннями із вчинення дій в чужому майновому інтересі без доручення та зобов'язаннями, що виникають при рятуванні здоров'я, життя, майна фізичної чи майна юридичної особи.
3. Змодельуйте ситуацію по вчиненню дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення та складіть зразок звіту гестора про дії, які він вчинив на користь домінуса.

Література до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
3. Цивільне право (особлива частина) : навч. посібник / за заг. ред. : Н.М. Процьків, В.М. Никифорака. Чернівці. 2021. 304 с.
4. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання: [підручник] / [С. С. Бичкова, І. А. Бірюков, В. І. Бобрик та ін.]; за заг. ред. С. С. Бичкової. 3-тєвид., змін. та допов. К.: Алерта, 2014. 496 с.
5. Ігнатенко В. Визначення умов виникнення зобов'язань з учинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення. Право України. 2010. № 12. С. 68-73
6. Зубар В.М. Зобов'язання, що виникають з ведення чужих справ без доручення. автореф. дис... канд. юрид. наук.: 12.00.03.К.: 2001. 22 с.
7. Кузьмич О.Я. Зобов'язання у зв'язку із вчиненням дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення: проблеми кваліфікації в судовій практиці. *Право і суспільство*. 2016. №3. С. 58-64.
8. Петруєв Д.М. Регулювання ведення чужих справ без доручення у цивільному законодавстві Польщі. URL: <http://chascyvil.onua.edu.ua/index.php/chc/article/view/313/253> (дата звернення 06.09.2022 р.)
9. Чепис О.І. Інститут negotiorum gestio в сучасному цивільному праві України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. №1. С. 199-122.

10. Харитонов Е. О. Обязательства, возникающие из ведения дел без поручения, в советском гражданском праве: дис. ... канд. юрид. наук .Одесса, 1980. 203 с.

11. Харитонов Є. Зобов'язання, що виникають внаслідок відвернення шкоди у цивільному кодексі України. Право України.2015. №4.С.26-33. URL: https://rd.ua/storage/attachments/Харитонов_2015_Зобов'язання,%20що%20виникають%20внаслідок%20відвернення%20шкоди,%20у%20Цивільному%20кодексі%20України.pdf

ТЕМА 3. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНΙΚАЮТЬ ВНАСЛІДОК РЯТУВАННЯ ЗДОРОВ'Я ТА ЖИТТЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ, МАЙНА ФІЗИЧНОЇ АБО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ. СТВОРЕННЯ ЗАГРОЗИ ЖИТТЮ, ЗДОРОВ'Ю, МАЙНУ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ АБО МАЙНУ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ.

Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної чи юридичної особи є частковою новелою Цивільного кодексу України 2003 року. ЦК 1963 року не містив норм, присвячених відшкодуванню шкоди, зазнаної при рятуванні життя, здоров'я, майна фізичних осіб. У зв'язку з цим її відшкодування було можливе лише за допомогою застосування аналогії права. Тому при характеристиці даного питання необхідно звернути увагу на позитивні моменти вказаної новели ЦК. Також слід звернути увагу на умови виникнення даного виду зобов'язань (наявність реальної шкоди, відсутність відповідних повноважень в рятувальника, спрямованість дій та виникнення шкоди), оскільки при відсутності хоча б одної з них відповідне зобов'язання не виникатиме.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття та елементи зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.
2. Теоретико-історичний аспект становлення даної категорії зобов'язань.
3. Умови виникнення зобов'язань.
 - а) реальна загроза для здоров'я та життя фізичної особи;
 - б) відсутність відповідних повноважень у рятувальника;
 - в) спрямованість дій рятувальника;
 - г) наявність шкоди.
4. Особливості відшкодування шкоди, заподіяної в результаті рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.
5. Зобов'язання, що виникають зі створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.
6. Неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи: правові наслідки та особливості відшкодування заподіяної шкоди.

Завдання :

1. Змодельуйте різні випадки (ситуації), коли при рятуванні життя та здоров'я фізичної особи не виникатимуть зобов'язання із рятування здоров'я та життя фізичної особи.

Література до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
3. Цивільне право (особлива частина) : навч. посібник / за заг. ред. : Н.М. Процьків, В.М. Никифорака. Чернівці .2021. 304 с
4. Українське цивільне право: навч. посібник. URL: https://pidru4niki.com/1295091244964/pravo/ryatuvannya_zdorovya_zhittya_fizichnoyi_osobi_mayna_fizichnoyi_abo_yuridichnoyi_osobi_statti_1161-1162 (дата звернення 08.09.2022)
5. Буцела С.Б. Відшкодування шкоди при рятуванні життя та здоров'я фізичної особи. URL: <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-2-2012-1/14.pdf> (дата звернення 08.09.2022)

6. Відшкодування моральної та матеріальної шкоди. Навчальний посібник за ред.. М.К. Галантича. К.: Юрінком Інтер, 2011. 624 с.
7. Габріадзе М.Р. Зобов'язання, що виникають внаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи у цивільному законодавстві України: автореф. дис.. канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2007. 20 с.
8. Гребенщикова Т.А. Суб'єкти зобов'язань, що виникають у зв'язку зі створенням загрози завдання шкоди. *Часопис цивілістики*. Випуск 17. С. 115-118. URL: <http://www.clj.nuoua.od.ua/archive/17/25.pdf> (дата звернення 12.09.2022р.)
9. Катренко А. Інтерес у зобов'язаннях, що виникають у зв'язку зі створенням загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи та юридичної особи. *Юридичний вісник*. 2018. №2. С. 104-109. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v2_2018/19.pdf
10. Кухарев О.Є. Підстави виникнення зобов'язань унаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або майну юридичної особи. *Право і безпека*. 2010. №2(34). С. 205-209.
11. Отрадна О.О. Недоговірні зобов'язання в цивільному праві України. Навчальний посібник. К.: «Юрінком Інтер», 2009. 240 с.
12. Харитонов Є. Зобов'язання, що виникають внаслідок відвернення шкоди у цивільному кодексі України. *Право України*. 2015. №4. С. 26-34
13. Чернат В.А. Зобов'язання внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи. *Актуальні проблеми держави і права*, 2006. Вип. 25. С. 261-263.
14. Чернат В.А. Зобов'язання з рятування життя та здоров'я фізичної особи у контексті самозахисту. Програма та тези доповідей Науково-практичної конференції «Проблеми правового забезпечення підприємницької діяльності, пов'язаної з морем» (17 березня 2006 р., м. Одеса). Одеса: Фенікс, 2006.
15. Шапошников Д.С. Відшкодування шкоди, завданої здоров'ю та життю особи, яка без відповідних повноважень рятувала майно іншої особи: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2005. 25 с.
16. Шапошников Д. Поняття та характеристика зобов'язань, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи, за Цивільним кодексом. *Актуальні проблеми політики* : Збірник наук. праць. Одеса: Юридична література. 2004. С. 115–121.

ТЕМА 4. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ, ЩО ВИНΙΚАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ З НАБУТТЯМ, ЗБЕРЕЖЕННЯМ МАЙНА БЕЗ ДОСТАТНЬОЇ ПРАВОВОЇ ПІДСТАВИ.

При характеристиці зобов'язання з безпідставного придбання чи збереження майна необхідно звернути увагу особливі юридичні факти, які породжують даний вид зобов'язання; з'ясувати, що означає термін безпідставне збагачення, вираз «збагачення за рахунок іншої особи»; необхідно з'ясувати хто може бути учасником даного виду зобов'язань, що виступає об'єктом зобов'язань з безпідставного збагачення. Також слід розглянути випадки, при яких безпідставно набуте майно не підлягатиме поверненню.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття зобов'язання з безпідставного збагачення. Суб'єктивне ставлення контрагентів у зобов'язаннях з безпідставного збагачення:
 - а) концепція «відсутності вини»;
 - б) концепція «об'єктивної протиправності безпідставного збагачення»;
 - в) концепція «обмеженої вини».
2. Загальна характеристика зобов'язання з безпідставного збагачення. Умови зобов'язання з безпідставного збагачення. Різновиди зобов'язання:
 - а) зобов'язання, що виникають внаслідок безпідставного придбання майна;
 - б) зобов'язання, що виникли внаслідок безпідставного збереження майна.
3. Правові норми щодо повернення безпідставно набутого майна та особливості відшкодування доходів від нього.

4. Безпідставно набуте майно, що не підлягає поверненню.

Завдання :

1. Конкуренція зобов'язань із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави із деліктними зобов'язаннями.

2. Конкуренція зобов'язань із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави звиндикаційним и вимогами.

3. Визначіть основні концептуальні підходи до розуміння «зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави» відповідно до автореферату Бережняк Н.В. Зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави у цивільному праві України: автореф.дис. на здобуття ступ. Докт. Філософ. (PhD)

Література до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
3. Цивільне право (особлива частина) : навч. посібник / за заг. ред. : Н.М. Процьків, В.М. Никифорака. - Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 304 с
4. Бережняк Н.В. Зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави у цивільному праві України: дис. на здобуття ступ. Докт. Філософ. (PhD) за спеціальністю 081 — «Право». Київ, 2021. 213 с.
5. Бережняк Н.В. Окремі аспекти правових підстав виникнення зобов'язань із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. *Проблеми цивільного та підприємницького права в Україні*. 2019. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/956478.pdf> (дата звернення 08.09.2022)
6. Берестова І.Е. Зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. К. 2004. 203 с.
7. Берестова І.Е. Співвідношення та розмежування зобов'язань з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави із зобов'язаннями, що виникають унаслідок вчинення майнових дій в інтересах іншої особи без її доручення. *Актуальні питання цивільного та господарського права*. 2006. №1. С.5-15.
8. Берестова І. Безпідставне збагачення і договірні зобов'язання. *Вісник прокуратури*. 2003. № 5. С. 98-102.
9. Берестова І. Інститут безпідставного збагачення в країнах континентальної Європи: порівняльно-правовий аналіз. *Право України*. 2003. № 11. С. 151-153.
10. Ваштарєва В.А. Поняття безпідставності в контексті кондикційного зобов'язання. *Право і суспільство*. 2018. №3. С.38-43
11. Гончаров І.М. Цивільно-правові зобов'язання, що виникають внаслідок безпідставного збагачення (порівняльно-правове дослідження за законодавством України та країн Європейського Союзу): автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. К. 2016. 22 с.
12. Гончаров І.М. Цивільно-правові зобов'язання, що виникають внаслідок безпідставного збагачення (порівняльно-правове дослідження за законодавством України та країн Європейського Союзу): дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. К. 2016. 212 с.
13. Гончаров І.М. Загальна характеристика зобов'язань із безпідставного збагачення відповідно до принципів європейського приватного права. *Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права*. 2015. Вип. 2 (54). С. 118-125.

14. Деменко С.О. Інститут зобов'язань із безпідставного збагачення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Випуск 58. Том 1.С.112-118.
15. Карнаух Б. П. Безпідставне збагачення у праві Давнього Риму. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 138. С. 17-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2017_138_4
12. Ківалова Т.С. Особливості зобов'язань,що виникають з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. Актуальні проблеми держави і права. 2010. Вип.56. С. 218-224.
13. Слободян О.М. До питання про правову природу об'єкта кондикційного зобов'язання. *Юридичний науковий електронний журнал*.2016.№4.С.61-63
14. Пучкова Г. В. Зобов'язання, що виникають внаслідок безпідставного збагачення, за римським приватним правом та їх рецепція у цивільному праві України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03.Одеса, 2007. 198 с.
15. Федорко М.С. Про співвідношення зобов'язань, що виникають внаслідок безпідставного збагачення, та зобов'язань з відшкодування збитків. *Дев'яті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.)*. 2019. С.272-276.
- 16.Чепис О. І. Правова природа зобов'язань, що виникають із безпідставного збагачення. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету : серія: Право*.2016. Т.1, №Вип. 41. – С.144-147.
17. Трощенко І.О. Регулювання зобов'язань із безпідставного збагачення на сучасному етапі уніфікації міжнародного приватного права ЄС. *Держава і право*.2012. Вип.55. С.470-476.

ТЕМА 5. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ.

Цивільне право у своїх нормах містить сукупність засобів впливу на поведінку учасників суспільних, зокрема цивільних правовідносин, одним з яких є застосування цивільно-правової відповідальності, в межах якої виділяють недоговірну відповідальність. Тому при засвоєнні даної теми необхідно звернути увагу на особливості розвитку інституту позадоговірної відповідальності. Необхідно з'ясувати співвідношення між позадоговірною та договірною видами відповідальності. Суть і соціальне призначення інституту позадоговірної відповідальності необхідно розкрити за допомогою її функцій. Крім того, необхідно розкрити правовий зміст складу цивільного правопорушення, що виступає юридичною підставою недоговірної відповідальності: наявність шкоди у потерпілого; протиправність поведінки заподіювача шкоди; причинний зв'язок між наявністю шкоди та протиправністю поведінки; вина як особлива умова недоговірної відповідальності. Крім того, характеристика даної теми буде неповною, якщо не звернути увагу на підстави звільнення від обов'язку відшкодування шкоди.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття позадоговірної (недоговірної) відповідальності. Теоретичні аспекти розвитку інституту недоговірної відповідальності.
2. Співвідношення позадоговірної та договірної відповідальності.
3. Функції недоговірної відповідальності.
4. Групи недоговірної відповідальності:
 - а) відповідальність при вчиненні односторонніх дій;
 - б) деліктна відповідальність.
5. Поняття та елементи деліктного зобов'язання. Ознаки деліктного зобов'язання.
6. Підстави виникнення деліктних зобов'язань.

7. Підстави звільнення від обов'язку відшкодування заподіяної шкоди.

Завдання :

I. підготувати наукові піходи до розуміння запропонованих питань (на вибір 2-3 теми)

1. Вітчизняна законодавча та наукова концепція зобов'язань із відшкодування шкоди.
2. Підставити умови виникнення зобов'язань із відшкодування шкоди.
3. Цивільно-правова відповідальність за завдання шкоди.
4. Поняття та види форм самозахисту цивільних прав та інтересів.
5. Деліктоздатність як необхідна умова відповідальності фізичної особи за завдану шкоду.
6. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої в стані крайньої необхідності за цивільним правом України.
7. Причинний зв'язок у цивільному праві України.

Література:

- Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
3. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова Верховного Суду України від 27.03. 1992 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
4. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Верховного Суду України від 31.03.1995р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
5. Борисова Ю.Є. Підстави виникнення деліктних зобов'язань у цивільному праві України та США. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Правознавство*. 2019. Т. 24. Вип. 1(34). С.193-200.
6. Гринько С.Д. Система зобов'язань за римським приватним правом та її рецепція в Україні. *Університетські наукові записки*. 2008. №4(28). С.104-108. URL: http://old.univer.km.ua/statti/7.hrynko_s._d._systema_zobovyazan_za_rymskym_pryvatnym_pravom_ta_yivi_retsepsiya_v_ukrayini.pdf (дата звернення 06.09.2022 р.)
7. Галкевич С.В. Основні категорії цивільного деліктного права. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2017. Випуск 3. Том 1. С78-82.
8. Ігнатенко В.М. Особливості виконання недоговірних регулятивних зобов'язань. *Вісник Харківського національного університету ім.В.Н. Каразіна, серія «Право»*. 2012. №1028. С.164-167.
9. Ігнатенко В.М. Квазі -інститут недоговірних зобов'язань з односторонніх правомірних дій. *Теорія і практика правознавства*. 2018. випуск 2 (14). URL: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/theopju14&div=2&id=&page> = (дата звернення 06.09.2022 р.)
10. Капліна Г.А., Елларян А. С. Договірна та недоговірна (деліктна) відповідальність: порівняльно-правовий аналіз. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. №30. 2015. С.256-262.
11. Отраднова О.О. Недоговірні зобов'язання в цивільному праві України: навч. посібник. К., 2009. 240с.
12. Подвірна О. Проблемні питання визначення поняття та класифікації недоговірних зобов'язань у цивільному праві. URL: <http://yuv.onua.edu.ua/index.php/yuv/article/view/1945/2041> (дата звернення 06.09.2022р.)

13. Тедорадзе М.Д. Підстави виникнення недоговірних зобов'язань за законодавством України. Митна справа. 2014. № 5 (95) . С.104-108.

14. Трощенко І.О. Загальний механізм та сфера застосування регламенту «РИМ II» як новітній етап розуміння природи недоговірних зобов'язань. Часопис Київського університету права. 2015. С.305-306.

15. Трощенко І.О. Стан правового регулювання недоговірних зобов'язань у міжнародному приватному та цивільному праві України. Правове регулювання економіки. 2019. № 18. С.208-216.

ТЕМА 6. СПЕЦІАЛЬНІ ДЕЛІКТИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Поряд з загальними нормами кодифікованого цивільного законодавства про відшкодування шкоди виділяють норми, що регулюють спеціальні випадки відшкодування шкоди. У зв'язку з особливостями їх суб'єктного складу та переліку протиправних діянь відшкодування шкоди їх відносять до спеціальних деліктів у цивільному праві.

Тому при засвоєнні даної теми необхідно ознайомитися із теоретичною та законодавчою базою, яка регулює відповідні відносини, з'ясувати основні поняття, які розкривають зміст даної теми, з врахуванням динаміки концепції вітчизняного цивільного законодавства, результати якої знайшли відображення в главі 82 Цивільного кодексу України, виокремити характерні риси зобов'язань із відшкодування шкоди.

За підсумками семінарського заняття студенти повинні з'ясувати відмінності між категоріями генерального і спеціального делікту, виокремити основні проблеми, які виникають при регулюванні правовідносин даної категорії. Особливу увагу слід звернути на інститут відшкодування моральної шкоди. Крім того, наслідком вивчення теми має бути вміння студентами складати позовні заяви про відшкодування майнової та моральної шкоди.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття та види спеціальних випадків відшкодування шкоди (спеціальних деліктів). Підстави виникнення зобов'язань з відшкодування шкоди.
2. Відшкодування шкоди, завданої прийняттям закону про припинення права власності на певне майно.
3. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником або іншою особою.
4. Відшкодування шкоди, завданої органами державної влади чи органами місцевого самоврядування.
5. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів дізнання, досудового слідства, прокуратури чи суду.
6. Відшкодування майнової шкоди фізичній особі, яка потерпіла від злочину.
7. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт, послуг.

Контрольні питання:

1. Вкажіть конституційні гарантії неприпустимості безоплатного примусового вилучення об'єктів права приватної власності?

2. Назвіть загальні та спеціальні підстави притягнення замовника до цивільної відповідальності?

3. Вкажіть перелік осіб, які належать до категорії посадових осіб згідно Закону України «Про державну службу» від 16.12.1993 року та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 року?

4. Чи виникає в особи право на відшкодування, якщо кримінальна справа щодо неї закрита на підставі закону про амністію чи акта про помилування?

5. Які права належать споживачам згідно Закону України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 року?

6. Поясніть значення термінів конструктивні, рецептурні, технічні недоліки товарів?

7. Які чинники беруться до уваги при встановленні розміру відшкодування моральної шкоди?

8. Які спеціальні умови відповідальності за шкоду, заподіяну актами влади?

9. Який порядок відшкодування шкоди, заподіяної органами дізнання, досудового слідства, прокуратури або суду?

10. Назвіть умови звільнення від відповідальності за шкоду, заподіяну внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг)?

Завдання:

1. Громадянку М. після автомобільної катастрофи у тяжкому стані доправили до лікарні, де лікар після обстеження зробив всі необхідні процедури, у тому числі наклав гіпс. Після курсу лікування виявилося, що внаслідок неправильного накладення гіпсу в М. існують деякі проблеми з пальцями рук, що унеможливило здійснення нею професійної діяльності: гри на фортепіано. М. звернулася до суду з вимогою компенсувати шкоду, завдану неякісним наданням медичних послуг.

За яких обставин вимоги М. підлягають задоволенню? Яка шкода підлягає задоволенню?

2. К., яка працювала продавцем на ринку, продала М. тонометр, який виявився неякісним. К. відмовилася на вимогу М. замінити тонометр на якісний чи повернути грошову суму, яку М. заплатив за тонометр. М. звернувся до суду з позовом про відшкодування матеріальної шкоди у розмірі 150 грн. – вартість тонометра та відшкодування моральної шкоди у розмірі 300 гривень.

Чи підлягають задоволенню вимоги М.? Які обставини підлягають з'ясуванню під час розгляду справи?

Література до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)

3. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)

4. Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» від 01.12.1994. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-vp#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)

5. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова Верховного Суду України від 27.03.1992 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)

6. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Верховного Суду України від 31.03.1995р. № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)

7. Бойко М.Д. Відшкодування шкоди: Правовий аспект: навч.-метод. посіб. / М.Д. Бойко. – К.: Атіка, 2007.

8. Бойчук Д.В. Порядок відшкодування моральної шкоди завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду. *Часопис Київського університету права*. 2018. №4. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/669768.pdf> (дата звернення 06.09.2022 р.)

9. Борденюк В. Територіальні громади як суб'єкти деліктних зобов'язань. *Науковий вісник Національної академії прокуратури України*. 2015. №1. С.34-45

10. Боярський О.О. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю суду: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03 .О., 2008. 21 с.

11. Вилцан А. О. Інститут відшкодування (компенсації) шкоди, завданої особою незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду в кримінальному процесі. Дис. на здобуття наук. Ступ. Док. філософії за спеціальністю 081 «Право». Харків. 2021. 221 с. URL: https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/diss/Vilcan/d_Vilcan.pdf (дата звернення 06.09.2022 р.)

12. Карнаух Б. Деліктна відповідальність органів публічної влади за цивільним кодексом України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №3. С.19-24

13. Кулішенко О. Відшкодування роботодавцем моральної шкоди заподіяної працівнику. *Актуальні питання державотворення в Україні очима молодих вчених*. 2009. С. 111-112.

14. Куліцька С. Генезис інституту відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконної діяльності / бездіяльності органів судової влади. *Вісник Київського університету імені Т. Шевченка. Юридичні науки*. 2016. Вип.2. С.75-80.

15. Курило Т.В. Особливості відшкодування шкоди, завданої незаконними діями, рішеннями та бездіяльністю органів що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду. *Часопис цивілістики*. 2019. вип.13. URL: <http://chascyvil.onua.edu.ua/index.php/chc/article/view/76/7> (дата звернення 06.09.2022 р.)

16. Онищенко О.С. Відшкодування моральної шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду. *Юридична наука*. 2015. №7. - С. 21-25.

17. Сампара Н. Особливості елементів субсидіарних цивільно-правових зобов'язань. *Підприємництво, господарство і право*. № 9. 2017. С. 42-46.

18. Сулейманова С.Р. Особливості відшкодування шкоди завданої незаконними рішеннями і діями органів досудового слідства і прокуратури. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. №6. том 1. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_tom_1_2017/35.pdf (дата звернення 06.09.2022 р.)

19. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Недоговірні зобов'язання що виникають із дій вчинених для запобігання шкоді в умовах ковід -19. *Часопис цивілістики*. 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/351376564_NEDOGOVIRNI_ZOBOV%27AZANNA_SO_VINIKAUT_IZ_DIJ_VCINENIH_DLA_ZAPOBIGANNA_SKODI_V_UMOVAN_KOVID-19

ТЕМА 7. ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ МАЛОЛІТНЬОЮ, НЕПОВНОЛІТНЬОЮ, НЕДІЄЗДАТНОЮ ЧИ ОБМЕЖЕНО ДІЄЗДАТНОЮ ОСОБОЮ.

Деліктну відповідальність за завдану шкоду можуть нести тільки особи, які здатні розуміти значення своїх дій та оцінювати їх можливі наслідки. Тому при характеристиці запропонованих питань насамперед необхідно з'ясувати зміст понять малолітня, неповнолітня, недієздатна та обмежено дієздатна особа, а також звернути увагу на обсяг дієздатності вказаних категорій осіб. При можливості бажано виявити новели цивільного законодавства, які стосуються запропонованих питань. Необхідно розкрити зміст понять часткова, солідарна та субсидіарна відповідальність. Слід пригадати випадки при яких особа набуває цивільної дієздатності в повному обсязі до досягнення нею повноліття. Що

стосується питання відшкодування шкоди батьками, позбавленими батьківських прав, то варто звернути увагу на підстави, порядок та наслідки позбавлення батьківських прав.

Питання для самоконтролю:

1. Особливості відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою.
2. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою.
3. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою після набуття повної цивільної дієздатності.
4. Відшкодування шкоди, завданої кількома неповнолітніми особами та кількома неповнолітнім і особами.
5. Відшкодування шкоди батьками, позбавленими батьківських прав.
6. Відшкодування шкоди, завданої обмеженодієздатною особою.
7. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною особою.

Завдання:

1. Підготуйте таблицю відмінностей відповідальності за шкоду завдану малолітньою особою, неповнолітньою особою, обмежено дієздатною особою та недієздатною особою.

Задача. Внаслідок зловживання спиртними напоями та недотримання своїх батьківських обов'язків по вихованню неповнолітньої дитини громадянка А. була позбавлена батьківських прав. Через два роки після позбавлення громадянки А. батьківських прав її неповнолітній син Л. завдав шкоду майну літнього табору, де він перебував, на суму 400 гривень.

Яким чином буде вирішено питання про відшкодування заподіяної шкоди?

Література до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
3. Бірюков В.І. Відповідальність за шкоду, завдану малолітніми, неповнолітніми та недієздатними особами. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №5. С. 22-26.
4. Грабовська Г.М., Бойко О.О. Особливості відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою. *Молодий вчений*. 2021. № 4 (92). С.98-101.
5. Гудима-Підвербецька М. Правова природа субсидіарних зобов'язань в цивільному праві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №8. С.10-15. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/8/3.pdf> (дата звернення 06.09.2022 р.)
6. Гляняна К.М. Особливості відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7994/ilovepdf_com-12-14.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 06.09.2022 р.)
7. Немченко С.С. Цивільно-правові аспекти відповідальності за шкоду, заподіяну малолітніми фізичними особами. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 2(II). С.67-72.
8. Слома В.М. Множинність суб'єктів у зобов'язаннях із заподіяння шкоди. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. №6. С.139-141. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/527454.pdf> (дата звернення 06.09.2022 р.)
9. Слома В.М. Зобов'язання з множинністю суб'єктів у цивільному праві України: автореф. Дисертації на здобуття наук. ступ. доктора юрид.наук.: 12.00.03. Тернопіль. 2020. 39с.
10. Чернілевська О.І. Відшкодування шкоди, завданої кількома особами з різними обсягами деліктоздатності. *Право і суспільство*. 2015. № 5. С. 74-79.

11. Чернілевська О.І. Спеціальні умови виникнення зобов'язань із відшкодування шкоди, завданої спільно кількома особами. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 58-61.

12. Чернілевська О.І. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої спільно кількома особами: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Івано-Франківськ, 2017. 17 с.

13. Чорна Ж.Л. Відповідальність за шкоду, завдану неповнолітніми у цивільному праві України. *Університетські наукові записки*. 2015. №55. С.51-58.

ТЕМА 8. ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ДЖЕРЕЛОМ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ.

У науці цивільного права завжди особлива увага приділялася питанням заподіяння шкоди джерелом підвищеної небезпеки, що визнавалися спеціальним деліктом внаслідок особливостей механізму завдання шкоди та умов виникнення деліктного зобов'язання. Та незважаючи на це, тривалий час визначення поняття джерела підвищеної небезпеки не існувало на законодавчому рівні. Тому, при характеристиці питань даної теми варто звернути увагу на основні теорії, в межах яких зроблені спроби з'ясувати суть джерела підвищеної небезпеки. При загальній характеристиці джерела підвищеної небезпеки необхідно розкрити основні ознаки джерела підвищеної небезпеки та види джерел підвищеної небезпеки. Також необхідно з'ясувати питання, чому відповідальність за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки називають «відповідальністю без вини».

Окрему увагу слід приділити питанню щодо відшкодування ядерної шкоди, що є частковою новелою сучасного цивільного законодавства..

Питання для самоконтролю:

1. Поняття джерела підвищеної небезпеки: теоретичний аспект.
2. Ознаки джерела підвищеної небезпеки.
3. Види джерел підвищеної небезпеки.
4. Підстави відповідальності за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки.
5. Суб'єктний склад зобов'язання. Особа, зобов'язана відшкодувати шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки.
6. Підстави звільнення володільця від відповідальності за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки.
7. Шкода, завдана внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки.
8. Поняття та ознаки ядерної шкоди. Суб'єкти правовідносин із відшкодування ядерної шкоди.
9. Особливості відшкодування ядерної шкоди. Підстави звільнення від відповідальності за завдану ядерну шкоду.

Додаткові питання:

1. Дайте визначення джерела підвищеної небезпеки?
2. Які теорії виражають погляди науковців щодо суті джерела підвищеної небезпеки?
3. Чи визнаються джерелом підвищеної небезпеки домашні тварини?
4. Чи визнаються джерелом підвищеної небезпеки дикі тварини за умови їх перебування в природному середовищі?
5. Чи визнається діяльність зі зброєю джерелом підвищеної небезпеки?
6. Хто може бути володільцем джерела підвищеної небезпеки? Розкрийте матеріальну та юридичну ознаки володільця джерела підвищеної небезпеки?
7. За яких обставин володільця джерела підвищеної небезпеки може бути звільнений від обов'язку відшкодування шкоди?
8. Охарактеризуйте правовідносини, що виникають при обов'язковому страхуванні цивільної відповідальності володільців транспортних засобів?

9. Чи поширюються норми Цивільного кодексу на правовідносини, що виникають із заподіяння шкоди взаємодією (зіткненням) морських або повітряних суден?

10. У чому полягають поняття та ознаки ядерної шкоди?

Література до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
3. Закон України «Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення» від 13 грудня 2001 року № 2893- III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2893-14#Text> (дата звернення 10.09.2022)
4. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-вр#Text> (дата звернення 10.09.2022)
5. Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду : Віденська конвенція від 21.05.1963. <https://ips.ligazakon.net/document/mu63k05u?an=37557> (дата звернення 10.09.2022)
6. Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01.07.2004 р. № 1961-IV/YRL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15#Text> (дата звернення 10.09.2022)
7. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» № 2245- III від 18.01.2001р. з наступними змінами і доповненнями URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text> (дата звернення 10.09.2022)
8. Постанова Пленуму Верховного суду України «Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди» від 27.03. 1992 р. № 6. – URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92>
9. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 4 «Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки» від 01. 03. 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004740-13#Text> (дата звернення 10.09.2022)
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2002 року «Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки» № 956 від 02.08.2002 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15#Text> (дата звернення 10.09.2022)
11. Балюк Г.І. Цивільно-правова відповідальність за ядерну шкоду. Чернівці: Кондратьєв А.В., 2012.-143с.
12. Великанова М.М. Розподіл ризику в деліктних зобов'язаннях. *Право і суспільство*. 2019. №1.С.40-44
12. Іваненко І.С., Курепін Д.В.Сутність відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7042/1/earth-day-11.pdf>
13. Кононець О.М.Відповідальність за шкоду заподіяну джерелом підвищеної ядерної небезпеки. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/14826/1/ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ%20ЗА%20ШКОДУ%20ДУ%20ЗА%20ПОДІЯНУ.pdf>
14. Костяшкін І.О. Причинно-наслідковий зв'язок між шкодою та діяльністю особи, пов'язаною із транспортним засобом, як умова виникнення зобов'язань. *Університетські наукові записки*. 2018. №66. С.44-58
15. Краснова Ю.А. Особливості розмежування правових категорій «джерело підвищеної небезпеки» та «об'єкт підвищеної небезпеки». *Конституційні засади аграрного, земельного та екологічного права: 20 років розвитку: матеріали круглого столу, Київ, 27 травня 2016 року*. Київ, 2016.-С.306-310.
16. Лесько Ю.В. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії транспортних засобів: автореф. дис. канд. юрид. наук:12.00.03. Харків, 2017.-22с.

17. Мануїлова К.В. Міжнародна уніфікація норм про цивільну відповідальність за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки: монографія .Одеса:Гельветика.2017. 191 с.
18. Нємцева А. О. Теоретико-правовий аналіз відповідальності без вини у цивільному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2016. 213 с.
- 19.Харитонов Є.О., Харитонova І.О. Проблеми відшкодування шкоди, завданої в результаті дорожньо-транспортних пригод.URL: <http://chascyvil.onua.edu.ua/index.php/chc/article/view/89/35> (дата звернення 10.09.2022)

ТЕМА 9. ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ КАЛІЦТВОМ, ІНШИМ УШКОДЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я АБО СМЕРТЮ ПОТЕРПІЛОГО

Питання для самоконтролю:

1. Характеристика законодавства з відшкодування шкоди, завданої життю, здоров'ю людини.
2. Підстави для визначення розміру шкоди, завданої життю та здоров'ю потерпілого.
3. Суб'єкти права на відшкодування шкоди, завданої життю та здоров'ю потерпілого.
4. Визначення доходу, втраченого внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я фізичної особи.
5. Особливості відшкодування шкоди, завданої внаслідок смерті потерпілого.

Творче завдання:

1. Складіть підбірку матеріалів судової практики по запропонованій тематиці.

Література до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
- 3.Бичкова С.С. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання : підручник: за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С.С. Бичкової. Київ: Правова єдність: Алерта, 2014. 495 с.
- 4.Отрадна О.О. Недоговірні зобов'язання в цивільному праві України: навч. посібник. К., 2009. 240с.
- 5.Майстер І.П. Компенсація моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав фізичної особи: автореф. дис. канд. юрид. наук:12.00.03. Київ, 2015. 20 с.
6. Онищенко О.С. Відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях: автореф. дис.. канд.. юрид. наук:12.00.03. Київ,2017.20с.
7. Прима В.Д. Теоретичні проблеми відшкодування моральної шкоди на засадах справедливості, розумності й добросовісності у цивільному праві України: автореф. дис. д-ра юрид. наук:12.00.03. Київ. 2015. 32 с.
- 8.Рубан О.О. Відшкодування шкоди, завданої здоров'ю або життю фізичної особи на виробництві за цивільним законодавством України: автореф. дис.. канд. юрид. наук:12.00.03. Харків. 2017. 30с.

ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ДЛЯ МАГІСТРАНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО НЕДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Недоговірні зобов'язання необхідно характеризувати в контексті зобов'язальних правовідносин в цілому. Необхідно з'ясувати як розвивалося зобов'язальне право загалом та система недоговірних зобов'язань зокрема. Які новели Цивільного кодексу 2003 року були впроваджені у порівнянні з Кодексом 1963 року стосовно недоговірних зобов'язань. Необхідно звернути увагу на загальні та спеціальні ознаки даного виду зобов'язань, розкрити підстави виникнення недоговірних зобов'язань, а також з'ясувати їх значення через призму функцій недоговірних зобов'язань.

При характеристиці недоговірних зобов'язань необхідно звернути увагу на те, що зазначені зобов'язання займають особливе місце у системі зобов'язань, що зумовлено тим, що, на відміну від переважної більшості цивільно-правових зобов'язань, які є результатом встановлення цивільних прав і обов'язків на засадах диспозитивності, ініціативи, рівності сторін тощо, зобов'язання компенсації шкоди мають чітко виражену правозахисну (охоронну) спрямованість і виникають та мають виконуватися на імперативних засадах із вираженим наданням переваги потерпілій особі.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття, предмет, метод зобов'язального права України. Основні тенденції розвитку сучасного зобов'язального права.
2. Поняття і система зобов'язань в цивільному праві України.
3. Поняття, склад, підстави виникнення недоговірних зобов'язань.
4. Види недоговірних зобов'язань. Розмежування договірних та недоговірних зобов'язань.
5. Функції недоговірних зобов'язань.
6. Принципи виконання зобов'язань.
7. Особливості розвитку правового регулювання недоговірних зобов'язань у зарубіжних країнах.

Термінологічний словник:

Зобов'язання, недоговірне зобов'язання, система недоговірних зобов'язань, делікт, цивільне правопорушення, імперативний метод правового регулювання, диспозитивний метод правового регулювання, договірні зобов'язання, синалагматичні зобов'язання, односторонні зобов'язання, активні зобов'язання, пасивні зобов'язання.

Контрольні питання:

1. Дайте визначення зобов'язання згідно норм цивільного законодавства?
2. Назвіть основні функції зобов'язання та розкрийте їх зміст?
3. Розкрийте співвідношення договірних та недоговірних зобов'язань?
4. Наведіть приклади односторонніх правомірних дій?
5. Назвіть основні етапи розвитку недоговірних зобов'язань у цивільному праві України?
6. Розкрийте значення рецепції положень римського приватного права для правового регулювання недоговірних зобов'язань?

Завдання:

1. У формі таблиці розкрийте класифікацію зобов'язань в Україні.
2. Проаналізуйте та визначіть співвідношення принципів договірних та недоговірних зобов'язань.
3. Підготуйте таблицю відмінностей договірних та недоговірних зобов'язань.

Література до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
3. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова Верховного Суду України від 27.03. 1992 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
4. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Верховного Суду України від 31.03.1995р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
5. Борисова Ю.Є. Підстави виникнення деліктних зобов'язань у цивільному праві України та США. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Правознавство*. 2019. Т. 24. Вип. 1(34). С.193-200.
6. Гринько С.Д. Система зобов'язань за римським приватним правом та її рецепція в Україні. *Університетські наукові записки*. 2008. №4(28). С.104-108. URL: <http://old.univer.km.ua/statti/7.hrynko s. d. systema zobovyzan za rymskym pryvatnym pravom ta yivi retsepsiya v ukrayini.pdf> (дата звернення 06.09.2022 р.)
7. Галкевич С.В. Основні категорії цивільного деліктного права. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2017. Випуск 3. Том 1. С78-82.
8. Ігнатенко В.М. Особливості виконання недоговірних регулятивних зобов'язань. *Вісник Харківського національного університету ім.В.Н. Каразіна, серія «Право»*. 2012. №1028. С.164-167.
9. Ігнатенко В.М. Квазі -інститут недоговірних зобов'язань з односторонніх правомірних дій. *Теорія і практика правознавства*. 2018. випуск 2 (14). URL: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/theopju14&div=2&id=&page=> (дата звернення 06.09.2022 р.)
10. Капліна Г.А., Елларян А. С. Договірна та недоговірна (деліктна) відповідальність: порівняльно-правовий аналіз. *Актуальні проблеми права: теорія і практика* . №30. 2015. С.256-262.
11. Отрадна О.О. Недоговірні зобов'язання в цивільному праві України: навч. посібник. К., 2009. 240с.
12. Подвірна О. Проблемні питання визначення поняття та класифікації недоговірних зобов'язань у цивільному праві. URL: <http://yuv.onua.edu.ua/index.php/yuv/article/view/1945/2041> (дата звернення 06.09.2022р.)
13. Тедорадзе М.Д. Підстави виникнення недоговірних зобов'язань за законодавством України. *Митна справа*. 2014. № 5 (95) . С.104-108.
14. Трощенко І.О. Загальний механізм та сфера застосування регламенту «РИМ II» як новітній етап розуміння природи недоговірних зобов'язань. *Часопис Київського університету права*. 2015. С.305-306.
15. Трощенко І.О. Стан правового регулювання недоговірних зобов'язань у міжнародному приватному та цивільному праві України. *Правове регулювання економіки*. 2019. № 18. С.208-216.

ТЕМА 2. ВЧИНЕННЯ ДІЙ В МАЙНОВИХ ІНТЕРЕСАХ ІНШОЇ ОСОБИ БЕЗ ЇЇ ДОРУЧЕННЯ.

При характеристиці даного питання необхідно звернути увагу на те, що інститут ведення чужих справ без доручення виникає з односторонніх позитивних дій. Ці зобов'язання виникають у випадках, коли виникає потреба у вжитті заходів, спрямованих на попередження, усунення або зменшення негативних наслідків дії певних факторів для майна іншої особи, якщо вона в силу певних причин не може сама вчинити необхідні дії. Тому визначальною ознакою

даного зобов'язання є дії гестора на користь домінуса за власною ініціативою гестора. Позитивним моментом при характеристиці даного питання є дослідження історичних аспектів становлення інституту ведення чужих справ без доручення, з'ясування сутнісних ознак даного зобов'язання.

Питання для самоконтролю:

1. Історико-теоретичний аспект становлення зобов'язання вчинення дій в чужому майновому інтересі.
2. Поняття зобов'язання вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення та суб'єктний склад.
3. Права та обов'язки сторін.
4. Надання звіту про вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
5. Відшкодування витрат, понесених особою у зв'язку із вчиненням нею дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
6. Історія виникнення зобов'язання по вчиненню дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
7. Правова характеристика умов виникнення зобов'язання по вчиненню дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
8. Особливості правового регулювання інституту вчинення дій в чужому майновому інтересі без доручення за законодавством іноземних держав.

Завдання :

1. У формі таблиці (схеми) розкрийте співвідношення між зобов'язаннями із вчинення дій в чужому майновому інтересі без доручення та зобов'язаннями, що виникають при рятуванні здоров'я, життя, майна фізичної чи майна юридичної особи.

2. Задача . Внаслідок певних обставин громадянин К. був змушений на декілька днів виїхати з міста. При цьому він не мав змоги повідомити сусідів про свою відсутність та попросити доглянути його житло. Через два дні в будинку, де проживав К. в результаті несправності електропроводки зайнялася пожежа. Пожежній бригаді вдалося локалізувати осередок пожежі і, таким чином, шкода, завдана майну К. була незначною. Чи будуть вказані відносини належати до недоговірних? Відповідь поясніть.

Література до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
3. Цивільне право (особлива частина) : навч. посібник / за заг. ред. : Н.М. Процьків, В.М. Никифорака. Чернівці. 2021. 304 с.
4. Цивільне право України. Договірні та недоговорні зобов'язання: [підручник] / [С. С. Бичкова, І. А. Бірюков, В. І. Бобрик та ін.]; за заг. ред. С. С. Бичкової. 3-тєвид., змін. та допов. К.: Алерта, 2014. 496 с.
5. Ігнатенко В. Визначення умов виникнення зобов'язань з учинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення. Право України. 2010. № 12. С. 68-73
6. Зубар В.М. Зобов'язання, що виникають з ведення чужих справ без доручення. автореф. дис... канд. юрид. наук.: 12.00.03.К.: 2001. 22 с.
7. Кузьмич О.Я. Зобов'язання у зв'язку із вчиненням дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення: проблеми кваліфікації в судовій практиці. *Право і суспільство*. 2016. №3. С. 58-64.
8. Петруєв Д.М. Регулювання ведення чужих справ без доручення у цивільному законодавстві Польщі. URL: <http://chascyvil.onua.edu.ua/index.php/chc/article/view/313/253> (дата звернення 06.09.2022 р.)
9. Чепис О.І. Інститут negotiorum gestio в сучасному цивільному праві України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. №1. С. 199-122.

10. Харитонов Е. О. Обязательства, возникающие из ведения дел без поручения, в советском гражданском праве: дис. ... канд. юрид. наук. Одесса, 1980. 203 с.

11. Харитонов Є. Зобов'язання, що виникають внаслідок відвернення шкоди у цивільному кодексі України. Право України. 2015. №4. С.26-33. URL: https://rd.ua/storage/attachments/Харитонов_2015_Зобов'язання,%20що%20виникають%20внаслідок%20відвернення%20шкоди,%20у%20Цивільному%20кодексі%20України.pdf

ТЕМА 3. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНΙΚАЮТЬ ВНАСЛІДОК РЯТУВАННЯ ЗДОРОВ'Я ТА ЖИТТЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ, МАЙНА ФІЗИЧНОЇ АБО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ. СТВОРЕННЯ ЗАГРОЗИ ЖИТТЮ, ЗДОРОВ'Ю, МАЙНУ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ АБО МАЙНУ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ.

Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної чи юридичної особи є частковою новелою Цивільного кодексу України 2003 року. ЦК 1963 року не містив норм, присвячених відшкодуванню шкоди, зазваної при рятуванні життя, здоров'я, майна фізичних осіб. У зв'язку з цим її відшкодування було можливе лише за допомогою застосування аналогії права. Тому при характеристиці даного питання необхідно звернути увагу на позитивні моменти вказаної новели ЦК. Також слід звернути увагу на умови виникнення даного виду зобов'язань (наявність реальної шкоди, відсутність відповідних повноважень в рятувальника, спрямованість дій та виникнення шкоди), оскільки при відсутності хоча б одної з них відповідне зобов'язання не виникатиме.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття та елементи зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.
2. Теоретико-історичний аспект становлення даної категорії зобов'язань.
3. Умови виникнення зобов'язань.
 - а) реальна загроза для здоров'я та життя фізичної особи;
 - б) відсутність відповідних повноважень у рятувальника;
 - в) спрямованість дій рятувальника;
 - г) наявність шкоди.
4. Особливості відшкодування шкоди, заподіяної в результаті рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.
5. Зобов'язання, що виникають зі створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.
6. Неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи: правові наслідки та особливості відшкодування заподіяної шкоди.

Завдання :

1. **Задача 1.** В результаті землетрусу громадяни О. та В. опинилися під завалами будинку. Крім них в будинку та поблизу нього більше нікого не було. Громадянин О. почав здійснювати ряд дій, намагаючись звільнитися. В. перебував у непритомному стані і жодної допомоги О. надати не міг. Громадянин О. зміг вибратися сам і врятувати В., однак при цьому зазнав деяких ушкоджень. Через деякий час О. звернувся до В. з вимогою про відшкодування шкоди, якої він зазнав. Чи виникають в даній ситуації зобов'язання з рятування здоров'я та життя фізичної особи. Хто є суб'єктами зобов'язання в цьому випадку? Яким чином слід вирішити спір?
2. Змодельуйте різні випадки (ситуації), коли при рятуванні життя та здоров'я фізичної особи не виникатимуть зобов'язання із рятування здоров'я та життя фізичної особи.

Література до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)

3. Цивільне право (особлива частина) : навч. посібник / за заг. ред. : Н.М. Процьків, В.М. Никифорака. Чернівці .2021. 304 с
4. Українське цивільне право: навч. посібник. URL: https://pidru4niki.com/1295091244964/pravo/ryatuvannya_zdorovya_zhittya_fizichnoyi_osobi_mayna_fizichnoyi_abo_yuridichnoyi_osobi_statti_1161-1162 (дата звернення 08.09.2022)
5. Буцела С.Б. Відшкодування шкоди при рятування життя та здоров'я фізичної особи. URL: <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-2-2012-1/14.pdf> (дата звернення 08.09.2022)
6. Відшкодування моральної та матеріальної шкоди. Навчальний посібник за ред.. М.К. Гальянтича. К.: Юрінком Інтер, 2011. 624 с.
7. Габріадзе М.Р. Зобов'язання, що виникають внаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи у цивільному законодавстві України: автореф. дис.. канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2007. 20 с.
8. Гребенщикова Т.А. Суб'єкти зобов'язань, що виникають у зв'язку зі створенням загрози завдання шкоди. *Часопис цивілістики*. Випуск 17. С. 115-118. URL: <http://www.clj.nuoua.od.ua/archive/17/25.pdf> (дата звернення 12.09.2022р.)
9. Катренко А. Інтерес у зобов'язаннях, що виникають у зв'язку зі створенням загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи та юридичної особи. *Юридичний вісник*. 2018. №2. С. 104-109. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v2_2018/19.pdf
10. Кухарев О.Є. Підстави виникнення зобов'язань унаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або майну юридичної особи. *Право і безпека*. - 2010. №2(34). С. 205-209.
11. Отрадна О.О. Недоговірні зобов'язання в цивільному праві України. Навчальний посібник. К.: «Юрінком Інтер», 2009. 240 с.
12. Харитонов Є. Зобов'язання, що виникають внаслідок відвернення шкоди у цивільному кодексі України. *Право України*. 2015. №4. С. 26-34
13. Чернат В.А. Зобов'язання внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи. *Актуальні проблеми держави і права*, 2006. Вип. 25. С. 261-263.
14. Чернат В.А. Зобов'язання з рятування життя та здоров'я фізичної особи у контексті самозахисту. Програма та тези доповідей Науково-практичної конференції «Проблеми правового забезпечення підприємницької діяльності, пов'язаної з морем» (17 березня 2006 р., м. Одеса). Одеса: Фенікс, 2006.
15. Шапошников Д.С. Відшкодування шкоди, завданої здоров'ю та життю особи, яка без відповідних повноважень рятувала майно іншої особи: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2005. 25 с.
16. Шапошников Д. Поняття та характеристика зобов'язань, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи, за Цивільним кодексом. *Актуальні проблеми політики* : Збірник наук. праць. Одеса: Юридична література. 2004. С. 115–121.

ТЕМА 4. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ З НАБУТТЯМ, ЗБЕРЕЖЕННЯМ МАЙНА БЕЗ ДОСТАТНЬОЇ ПРАВОВОЇ ПІДСТАВИ.

При характеристиці зобов'язання з безпідставного придбання чи збереження майна необхідно звернути увагу особливі юридичні факти, які породжують даний вид зобов'язання; з'ясувати, що означає термін безпідставне збагачення, вираз «збагачення за рахунок іншої особи»; необхідно з'ясувати хто може бути учасником даного виду зобов'язань, що виступає об'єктом зобов'язань з безпідставного збагачення. Також слід розглянути випадки, при яких безпідставно набуте майно не підлягатиме поверненню.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття зобов'язання з безпідставного збагачення. Суб'єктивне ставлення контрагентів у зобов'язаннях з безпідставного збагачення:
 - а) концепція «відсутності вини»;
 - б) концепція «об'єктивної протиправності безпідставного збагачення»;

в) концепція «обмеженої вини».

2. Загальна характеристика зобов'язання з безпідставного збагачення. Умови зобов'язання з безпідставного збагачення. Різновиди зобов'язання:

а) зобов'язання, що виникають внаслідок безпідставного придбання майна;

б) зобов'язання, що виникли внаслідок безпідставного збереження майна.

3. Правові норми щодо повернення безпідставно набутого майна та особливості відшкодування доходів від нього.

4. Безпідставно набуте майно, що не підлягає поверненню.

Завдання :

1. Визначіть основні концептуальні підходи до розуміння «зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави» відповідно до автореферату Бережняка Н.В. Зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави у цивільному праві України: автореф.дис. на здобуття ступ. Докт. Філософії. (PhD)

2. Конкуренція зобов'язань із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави із деліктними зобов'язаннями.

3. Конкуренція зобов'язань із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави звиндикаційним и вимогами.

Література до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)

3. Цивільне право (особлива частина) : навч. посібник / за заг. ред. : Н.М. Процьків, В.М. Никифорака. - Чернівці : Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, 2021. 304 с

4. Бережняк Н.В. Зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави у цивільному праві України: дис. на здобуття ступ. Докт. Філософії. (PhD) за спеціальністю 081 – «Право». Київ, 2021. 213 с.

5. Бережняк Н.В. Окремі аспекти правових підстав виникнення зобов'язань із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. *Проблеми цивільного та підприємницького права в Україні*. 2019. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/956478.pdf> (дата звернення 08.09.2022)

6. Берестова І.Е. Зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. К. 2004. 203 с.

7. Берестова І.Е. Співвідношення та розмежування зобов'язань з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави із зобов'язаннями, що виникають унаслідок вчинення майнових дій в інтересах іншої особи без її доручення. *Актуальні питання цивільного та господарського права*. 2006. № 1. С. 5-15.

8. Берестова І. Безпідставне збагачення і договірні зобов'язання. *Вісник прокуратури*. 2003. № 5. С. 98-102.

9. Берестова І. Інститут безпідставного збагачення в країнах континентальної Європи: порівняльно-правовий аналіз. *Право України*. 2003. № 11. С. 151-153.

10. Ваштарєва В.А. Поняття безпідставності в контексті кондикційного зобов'язання. *Право і суспільство*. 2018. № 3. С. 38-43

11. Гончаров І.М. Цивільно-правові зобов'язання, що виникають внаслідок безпідставного збагачення (порівняльно-правове дослідження за законодавством України та країн Європейського Союзу): автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. К. 2016. 22 с.

12. Гончаров І.М. Цивільно-правові зобов'язання, що виникають внаслідок безпідставного збагачення (порівняльно-правове дослідження за законодавством України та країн Європейського Союзу): дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. К. 2016. 212 с.

13. Гончаров І.М. Загальна характеристика зобов'язань із безпідставного збагачення відповідно до принципів європейського приватного права. *Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права*. 2015. Вип. 2 (54). С. 118-125.

14. Деменко С.О. Інститут зобов'язань із безпідставного збагачення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Випуск 58. Том 1. С.112-118.
15. Карнаух Б. П. Безпідставне збагачення у праві Давнього Риму. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 138. С. 17-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2017_138_4
12. Ківалова Т.С. Особливості зобов'язань, що виникають з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. *Актуальні проблеми держави і права*. 2010. Вип.56. С. 218-224.
13. Слободян О.М. До питання про правову природу об'єкта кондикційного зобов'язання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. №4. С.61-63
14. Пучкова Г. В. Зобов'язання, що виникають внаслідок безпідставного збагачення, за римським приватним правом та їх рецепція у цивільному праві України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2007. 198 с.
15. Федорко М.С. Про співвідношення зобов'язань, що виникають внаслідок безпідставного збагачення, та зобов'язань з відшкодування збитків. *Дев'ять юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського : матеріали Міжнар. наук. - практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.)*. 2019. С.272-276.
16. Чепис О. І. Правова природа зобов'язань, що виникають із безпідставного збагачення. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету : серія: Право*. 2016. Т. 1, № Вип. 41. – С.144-147.
17. Трощенко І.О. Регулювання зобов'язань із безпідставного збагачення на сучасному етапі уніфікації міжнародного приватного права ЄС. *Держава і право*. 2012. Вип.55. С.470-476.

ТЕМА 5. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ.

Цивільне право у своїх нормах містить сукупність засобів впливу на поведінку учасників суспільних, зокрема цивільних правовідносин, одним з яких є застосування цивільно-правової відповідальності, в межах якої виділяють недоговірну відповідальність. Тому при засвоєнні даної теми необхідно звернути увагу на особливості розвитку інституту позадоговірної відповідальності. Необхідно з'ясувати співвідношення між позадоговірною та договірною видами відповідальності. Суть і соціальне призначення інституту позадоговірної відповідальності необхідно розкрити за допомогою її функцій. Крім того, необхідно розкрити правовий зміст складу цивільного правопорушення, що виступає юридичною підставою недоговірної відповідальності: наявність шкоди у потерпілого; протиправність поведінки заподіювача шкоди; причинний зв'язок між наявністю шкоди та протиправністю поведінки; вина як особлива умова недоговірної відповідальності. Крім того, характеристика даної теми буде неповною, якщо не звернути увагу на підстави звільнення від обов'язку відшкодування шкоди.

Питання для самоконтролю:

5. Поняття позадоговірної (недоговірної) відповідальності. Теоретичні аспекти розвитку інституту недоговірної відповідальності.
6. Співвідношення позадоговірної та договірної відповідальності.
7. Функції недоговірної відповідальності.
8. Групи недоговірної відповідальності:
 - а) відповідальність при вчиненні односторонніх дій;
 - б) деліктна відповідальність.
5. Поняття та елементи деліктного зобов'язання. Ознаки деліктного зобов'язання.
6. Підстави виникнення деліктних зобов'язань.
7. Підстави звільнення від обов'язку відшкодування заподіяної шкоди.

Завдання :

І. підготувати наукові піходи до розуміння запропонованих питань (на вибір 2-3 теми)

1. Вітчизняна законодавча та наукова концепція зобов'язань із відшкодування шкоди.

2. Підставита умови виникнення зобов'язань із відшкодування шкоди.
3. Цивільно-правова відповідальність за завдання шкоди.
4. Поняття та види форм самозахисту цивільних прав та інтересів.
5. Деліктоздатність як необхідна умова відповідальності фізичної особи за завдану шкоду.
6. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої в стані крайньої необхідності за цивільним правом України.

7. Причинний зв'язок у цивільному праві України.

8. **Задача 1.** К., дізнавшись, що його дівчина покинула його, зайшов до бару, де почав вживати спиртні напої. Будучи в стані сильного алкогольного сп'яніння, К. прийшов до А., який, на його думку, був винний у тому, що його залишила дівчина та проживав в одноповерховому будинку і перебив йому всі вікна. А. подав позов до суду про відшкодування збитків. Адвокат К. у суді заявив, що в задоволенні позову необхідно відмовити, оскільки К. знаходився в стані афекту і тому не розумів значення своїх дій.

Прокоментуйте ситуацію. Яке рішення повинен прийняти суд?

Література :

- Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
3. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова Верховного Суду України від 27.03. 1992 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
4. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Верховного Суду України від 31.03.1995р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
5. Борисова Ю.Є. Підстави виникнення деліктних зобов'язань у цивільному праві України та США. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Правознавство*. 2019. Т. 24. Вип. 1(34). С.193-200.
6. Гринько С.Д. Система зобов'язань за римським приватним правом та її рецепція в Україні. *Університетські наукові записки*. 2008. №4(28). С.104-108. URL: http://old.univer.km.ua/statti/7.hrynko_s._d._systema_zobovyazan_za_rymskym_pryvatnym_pravo_m_ta_yiyi_retseptsiya_v_ukrayini.pdf (дата звернення 06.09.2022 р.)
7. Галкевич С.В. Основні категорії цивільного деліктного права. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2017. Випуск 3. Том 1. С78-82.
8. Ігнатенко В.М. Особливості виконання недоговірних регулятивних зобов'язань. *Вісник Харківського національного університету ім.В.Н. Каразіна, серія «Право»*. 2012. №1028. С.164-167.
9. Ігнатенко В.М. Квазі -інститут недоговірних зобов'язань з односторонніх правомірних дій. *Теорія і практика правознавства*. 2018. випуск 2 (14). URL: <https://heionline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/theopju14&div=2&id=&page=> (дата звернення 06.09.2022 р.)
10. Капліна Г.А., Елларян А. С. Договірна та недоговірна (деліктна) відповідальність: порівняльно-правовий аналіз. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. №30. 2015. С.256-262.
11. Отрадна О.О. Недоговірні зобов'язання в цивільному праві України: навч. посібник. К., 2009. 240с.
12. Подвірна О. Проблеми питання визначення поняття та класифікації недоговірних зобов'язань у цивільному праві. URL: <http://yuv.onua.edu.ua/index.php/yuv/article/view/1945/2041> (дата звернення 06.09.2022р.)

13. Тедорадзе М.Д. Підстави виникнення недоговірних зобов'язань за законодавством України. Митна справа. 2014. № 5 (95) . С.104-108.

14. Трощенко І.О. Загальний механізм та сфера застосування регламенту «РИМ II» як новітній етап розуміння природи недоговірних зобов'язань. *Часопис Київського університету права*. 2015. С.305-306.

15. Трощенко І.О. Стан правового регулювання недоговірних зобов'язань у міжнародному приватному та цивільному праві України. *Правове регулювання економіки*. 2019. № 18. С.208-216.

ТЕМА 6. СПЕЦІАЛЬНІ ДЕЛІКТИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Поряд з загальними нормами кодифікованого цивільного законодавства про відшкодування шкоди виділяють норми, що регулюють спеціальні випадки відшкодування шкоди. У зв'язку з особливостями їх суб'єктного складу та переліку протиправних діянь відшкодування шкоди їх відносять до спеціальних деліктів у цивільному праві.

Тому при засвоєнні даної теми необхідно ознайомитися із теоретичною та законодавчою базою, яка регулює відповідні відносини, з'ясувати основні поняття, які розкривають зміст даної теми, з врахуванням динаміки концепції вітчизняного цивільного законодавства, результати якої знайшли відображення в главі 82 Цивільного кодексу України, виокремити характерні риси зобов'язань із відшкодування шкоди.

За підсумками семінарського заняття студенти повинні з'ясувати відмінності між категоріями генерального і спеціального делікту, виокремити основні проблеми, які виникають при регулюванні правовідносин даної категорії. Особливу увагу слід звернути на інститут відшкодування моральної шкоди. Крім того, наслідком вивчення теми має бути вміння студентами складати позовні заяви про відшкодування майнової та моральної шкоди.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття та види спеціальних випадків відшкодування шкоди (спеціальних деліктів). Підстави виникнення зобов'язань з відшкодування шкоди.
2. Відшкодування шкоди, завданої прийняттям закону про припинення права власності на певне майно.
3. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником або іншою особою.
4. Відшкодування шкоди, завданої органами державної влади чи органами місцевого самоврядування.
5. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів дізнання, досудового слідства, прокуратури чи суду.
6. Відшкодування майнової шкоди фізичній особі, яка потерпіла від злочину.
7. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт, послуг.

Контрольні питання:

1. Вкажіть конституційні гарантії неприпустимості безоплатного примусового вилучення об'єктів права приватної власності?

2. Назвіть загальні та спеціальні підстави притягнення замовника до цивільної відповідальності?

3. Вкажіть перелік осіб, які належать до категорії посадових осіб згідно Закону України «Про державну службу» від 16.12.1993 року та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 року?

4. Чи виникає в особи право на відшкодування, якщо кримінальна справа щодо неї закрита на підставі закону про амністію чи акта про помилування?

5. Які права належать споживачам згідно Закону України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 року?

6. Поясніть значення термінів конструктивні, рецептурні, технічні недоліки товарів?

7. Які чинники беруться до уваги при встановленні розміру відшкодування моральної шкоди?

8. Які спеціальні умови відповідальності за шкоду, заподіяну актами влади?
9. Який порядок відшкодування шкоди, заподіяної органами дізнання, досудового слідства, прокуратури або суду?
10. Назвіть умови звільнення від відповідальності за шкоду, заподіяну внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг)?

Завдання:

1. Громадянку М. після автомобільної катастрофи у тяжкому стані доправили до лікарні, де лікар після обстеження зробив всі необхідні процедури, у тому числі наклав гіпс. Після курсу лікування виявилося, що внаслідок неправильного накладення гіпсу в М. існують деякі проблеми з пальцями рук, що унеможливило здійснення нею професійної діяльності: гри на фортепіано. М. звернулася до суду з вимогою компенсувати шкоду, завдану неякісним наданням медичних послуг.

За яких обставин вимоги М. підлягають задоволенню? Яка шкода підлягає задоволенню?

2. К., яка працювала продавцем на ринку, продала М. тонометр, який виявився неякісним. К. відмовилася на вимогу М. замінити тонометр на якісний чи повернути грошову суму, яку М. заплатив за тонометр. М. звернувся до суду з позовом про відшкодування матеріальної шкоди у розмірі 150 грн. – вартість тонометра та відшкодування моральної шкоди у розмірі 300 гривень.

Чи підлягають задоволенню вимоги М.? Які обставини підлягають з'ясуванню під час розгляду справи?

Література до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
3. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
4. Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» від 01.12.1994. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-вр#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
5. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова Верховного Суду України від 27.03.1992 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
6. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Верховного Суду України від 31.03.1995р. № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
7. Бойко М.Д. Відшкодування шкоди: Правовий аспект: навч.-метод. посіб. / М.Д. Бойко. – К.: Атіка, 2007.
8. Бойчук Д.В. Порядок відшкодування моральної шкоди завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду. *Часопис Київського університету права*. 2018. №4. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/669768.pdf> (дата звернення 06.09.2022 р.)
9. Борденюк В. Територіальні громади як суб'єкти деліктних зобов'язань. *Науковий вісник Національної академії прокуратури України*. 2015. №1. С.34-45
10. Боярський О.О. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю суду: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03 .О., 2008. 21 с.
11. Вишчан А. О. Інститут відшкодування (компенсації) шкоди, завданої особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду в кримінальному процесі. Дис. на здобуття наук.

Ступ. Док. філософії за спеціальністю 081 «Право».Харків. 2021.221с. URL: https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/diss/Vilcan/d_Vilcan.pdf (дата звернення 06.09.2022 р.)

12. Карнаух Б. Деліктна відповідальність органів публічної влади за цивільним кодексом України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №3. С.19-24

13. Кулішенко О. Відшкодування роботодавцем моральної шкоди заподіяної працівнику. *Актуальні питання державотворення в Україні очима молодих вчених*. 2009. С. 111-112.

14. Куліцька С. Генезис інституту відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконної діяльності / бездіяльності органів судової влади. *Вісник Київського університету імені Т. Шевченка*. Юридичні науки. 2016. Вип.2. С.75-80.

15. Курило Т.В. Особливості відшкодування шкоди, завданої незаконними діями, рішеннями та бездіяльністю органів що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду. *Часопис цивілістики*. 2019. вип.13. URL: <http://chascyvil.onua.edu.ua/index.php/chc/article/view/76/7> (дата звернення 06.09.2022 р.)

16. Онищенко О.С. Відшкодування моральної шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду. *Юридична наука*. 2015. №7. - С. 21-25.

17. Сампара Н. Особливості елементів субсидіарних цивільно-правових зобов'язань. *Підприємництво, господарство і право*. №9. 2017. С. 42-46.

18. Сулейманова С.Р. Особливості відшкодування шкоди завданої незаконними рішеннями і діями органів досудового слідства і прокуратури. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. №6. том 1. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_tom_1_2017/35.pdf (дата звернення 06.09.2022 р.)

19. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Недоговірні зобов'язання що виникають із дій вчинених для запобігання шкоді в умовах ковід -19. *Часопис цивілістики*. 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/351376564_NEDOGOVIIRNI_ZOBOV%27AZANNA_SO_VINIKAUT_IZ_DIJ_VCINENIH_DLA_ZAPOBIGANNA_SKODI_V_UMOVAN_KOVID-19

ТЕМА 7. ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ МАЛОЛІТНЬОЮ, НЕПОВНОЛІТНЬОЮ, НЕДІЄЗДАТНОЮ ЧИ ОБМЕЖЕНО ДІЄЗДАТНОЮ ОСОБОЮ.

Деліктну відповідальність за завдану шкоду можуть нести тільки особи, які здатні розуміти значення своїх дій та оцінювати їх можливі наслідки. Тому при характеристиці запропонованих питань насамперед необхідно з'ясувати зміст понять малолітня, неповнолітня, недієздатна та обмежено дієздатна особа, а також звернути увагу на обсяг дієздатності вказаних категорій осіб. При можливості бажано виявити новели цивільного законодавства, які стосуються запропонованих питань. Необхідно розкрити зміст понять часткова, солідарна та субсидіарна відповідальність. Слід пригадати випадки при яких особа набуває цивільної дієздатності в повному обсязі до досягнення нею повноліття. Що стосується питання відшкодування шкоди батьками, позбавленими батьківських прав, то варто звернути увагу на підстави, порядок та наслідки позбавлення батьківських прав.

Питання для самоконтролю:

1. Особливості відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою.
2. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою.
3. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою після набуття повної цивільної дієздатності.
4. Відшкодування шкоди, завданої кількома неповнолітніми особами та кількома неповнолітнім и особами.
5. Відшкодування шкоди батьками, позбавленими батьківських прав.
6. Відшкодування шкоди, завданої обмежено дієздатною особою.
7. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною особою.

Завдання:

1. Підготуйте таблицю відмінностей відповідальності за шкоду завдану малолітньою особою, неповнолітньою особою, обмежено дієздатною особою та недієздатною особою.

Задача 1.. Внаслідок зловживання спиртними напоями та недотримання своїх батьківських обов'язків по вихованню неповнолітньої дитини громадянка А. була позбавлена батьківських прав. Через два роки після позбавлення громадянки А. батьківських прав її неповнолітній син Л. завдав шкоду майну літнього табору, де він перебував, на суму 400 гривень.

Яким чином буде вирішено питання про відшкодування заподіяної шкоди?

Задача 2. Дев'ятирічний хлопчик завдав шкоди своєму однокласникові під час великої перерви у школі. Спричинення шкоди сталося внаслідок бійки, в якій брало участь декілька учнів і яка була ініційована потерпілим та іншим учнем школи. Суд першої інстанції стягнув із батьків цього хлопчика суму завданої шкоди. Не погодившись із таким рішенням, батьки подали апеляційну скаргу про зменшення розміру відшкодування, оскільки шкода була завдана внаслідок бійки, і постраждалий своїми діями сприяв виникненню шкоди.

Яке рішення повинен прийняти суд?

Література до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
3. Бірюков В.І. Відповідальність за шкоду, завдану малолітніми, неповнолітніми та недієздатними особами. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №5. С. 22-26.
4. Грабовська Г.М., Бойко О.О. Особливості відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою. *Молодий вчений*. 2021. №4 (92). С.98-101.
5. Гудима-Підвербецька М. Правова природа субсидіарних зобов'язань в цивільному праві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №8. С.10-15. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/8/3.pdf> (дата звернення 06.09.2022 р.)
6. Гляняна К.М. Особливості відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7994/ilovepdf_com-12-14.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 06.09.2022 р.)
7. Немченко С.С. Цивільно-правові аспекти відповідальності за шкоду, заподіяну малолітніми фізичними особами. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 2(II). С.67-72.
8. Слома В.М. Множинність суб'єктів у зобов'язаннях із заподіяння шкоди. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. №6. С.139-141. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/527454.pdf> (дата звернення 06.09.2022 р.)
9. Слома В.М. Зобов'язання з множинністю суб'єктів у цивільному праві України: автореф. Дисертації на здобуття наук. ступ. доктора юрид. наук.: 12.00.03. Тернопіль. 2020. 39с.
10. Чернілевська О.І. Відшкодування шкоди, завданої кількома особами з різними обсягами деліктоздатності. *Право і суспільство*. 2015. № 5. С. 74-79.
11. Чернілевська О.І. Спеціальні умови виникнення зобов'язань із відшкодування шкоди, завданої спільно кількома особами. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 58-61.
12. Чернілевська О.І. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої спільно кількома особами: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Івано-Франківськ, 2017. 17 с.
13. Чорна Ж.Л. Відповідальність за шкоду, завдану неповнолітніми у цивільному праві України. *Університетські наукові записки*. 2015. №55. С.51-58.

ТЕМА 8. ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ДЖЕРЕЛОМ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ.

У науці цивільного права завжди особлива увага приділялася питанням заподіяння шкоди джерелом підвищеної небезпеки, що визнавалися спеціальним деліктом внаслідок особливостей механізму завдання шкоди та умов виникнення деліктного зобов'язання. Та незважаючи на це, тривалий час визначення поняття джерела підвищеної небезпеки не існувало на законодавчому рівні. Тому, при характеристиці питань даної теми варто звернути увагу на основні теорії, в межах яких зроблені спроби з'ясувати суть джерела підвищеної небезпеки. При загальній характеристиці джерела підвищеної небезпеки необхідно розкрити основні ознаки джерела підвищеної небезпеки та види джерел підвищеної небезпеки. Також необхідно з'ясувати питання, чому відповідальність за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки називають «відповідальністю без вини».

Окрему увагу слід приділити питанню щодо відшкодування ядерної шкоди, що є частковою новелою сучасного цивільного законодавства..

Питання для самоконтролю:

1. Поняття джерела підвищеної небезпеки: теоретичний аспект.
2. Ознаки джерела підвищеної небезпеки.
3. Види джерел підвищеної небезпеки.
4. Підстави відповідальності за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки.
5. Суб'єктний склад зобов'язання. Особа, зобов'язана відшкодувати шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки.
6. Підстави звільнення володільця від відповідальності за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки.
7. Шкода, завдана внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки.
8. Поняття та ознаки ядерної шкоди. Суб'єкти правовідносин із відшкодування ядерної шкоди.
9. Особливості відшкодування ядерної шкоди. Підстави звільнення від відповідальності за завдану ядерну шкоду.

Додаткові питання:

1. Дайте визначення джерела підвищеної небезпеки?
2. Які теорії виражають погляди науковців щодо суті джерела підвищеної небезпеки?
3. Чи визнаються джерелом підвищеної небезпеки домашні тварини?
4. Чи визнаються джерелом підвищеної небезпеки дикі тварини за умови їх перебування в природному середовищі?
5. Чи визнається діяльність зі зброєю джерелом підвищеної небезпеки?
6. Хто може бути володільцем джерела підвищеної небезпеки? Розкрийте матеріальну та юридичну ознаки володільця джерела підвищеної небезпеки?
7. За яких обставин володільця джерела підвищеної небезпеки може бути звільнений від обов'язку відшкодування шкоди?
8. Охарактеризуйте правовідносини, що виникають при обов'язковому страхуванні цивільної відповідальності володільців транспортних засобів?
9. Чи поширюються норми Цивільного кодексу на правовідносини, що виникають із заподіяння шкоди взаємодією (зіткненням) морських або повітряних суден?
10. У чому полягають поняття та ознаки ядерної шкоди?

Література до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
3. Закон України «Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення» від 13 грудня 2001 року № 2893- III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2893-14#Text> (дата звернення 10.09.2022)

4. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-вр#Text> (дата звернення 10.09.2022)
5. Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду : Віденська конвенція від 21.05.1963. <https://ips.ligazakon.net/document/mu63k05u?an=37557> (дата звернення 10.09.2022)
6. Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01.07.2004 р. № 1961-IV/YRL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15#Text> (дата звернення 10.09.2022)
7. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» № 2245- III від 18.01.2001р. з наступними змінами і доповненнями URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Tex> (дата звернення 10.09.2022)
8. Постанова Пленуму Верховного суду України «Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди» від 27.03. 1992 р. № 6. – URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92>
9. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 4 «Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки» від 01. 03. 2013 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004740-13#Text> (дата звернення 10.09.2022)
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2002 року «Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки» № 956 від 02.08.2002 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15#Text> (дата звернення 10.09.2022)
11. Балюк Г.І. Цивільно-правова відповідальність за ядерну шкоду. Чернівці: Кондратьєв А.В., 2012.-143с.
12. Великанова М.М. Розподіл ризику в деліктних зобов'язаннях. *Право і суспільство*. 2019. №1.С.40-44
12. Іваненко І.С., Курепін Д.В.Сутність відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7042/1/earth-day-11.pdf>
13. Кононець О.М. Відповідальність за шкоду заподіяну джерелом підвищеної ядерної небезпеки. URL:<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/14826/1/ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ%20ЗА%20ШКОДУ%20ЗАПОДІЯНУ.pdf>
14. Костяшкін І.О. Причинно-наслідковий зв'язок між шкодою та діяльністю особи, пов'язаною із транспортним засобом, як умова виникнення зобов'язань. *Університетські наукові записки*. 2018. №66. С.44-58
15. Краснова Ю.А. Особливості розмежування правових категорій «джерело підвищеної небезпеки» та «об'єкт підвищеної небезпеки». *Конституційні засади аграрного, земельного та екологічного права: 20 років розвитку: матеріали круглого столу, Київ, 27 травня 2016 року*. Київ, 2016.-С.306-310.
16. Лесько Ю.В. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії транспортних засобів: автореф. дис. канд. юрид. наук:12.00.03. Харків, 2017.-22с.
17. Мануйлова К.В. Міжнародна уніфікація норм про цивільну відповідальність за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки: монографія .Одеса:Гельветика.2017. 191 с.
18. Нємцева А. О. Теоретико-правовий аналіз відповідальності без вини у цивільному праві України: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2016. 213 с.
19. Харитонов Є.О., Харитонova І.О. Проблеми відшкодування шкоди, завданої в результаті дорожньо-транспортних пригод. URL: <http://chascyvil.onua.edu.ua/index.php/chc/article/view/89/35> (дата звернення 10.09.2022)

ТЕМА 9. ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ КАЛІЦТВОМ, ІНШИМ УШКОДЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я АБО СМЕРТЮ ПОТЕРПІЛОГО

Питання для самоконтролю:

1. Характеристика законодавства з відшкодування шкоди, завданої життю, здоров'ю людини.
2. Підстави для визначення розміру шкоди, завданої життю та здоров'ю потерпілого.
3. Суб'єкти права на відшкодування шкоди, завданої життю та здоров'ю потерпілого.
4. Визначення доходу, втраченого внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я фізичної особи.
5. Особливості відшкодування шкоди, завданої внаслідок смерті потерпілого.

Завдання :

1. Складіть підбірку матеріалів судової практики по запропонованій тематиці.
2. З. працювала у К. як гувернантка і вчителька її дітей. Відповідний трудовий договір був укладений між З. та К. і зареєстрований у службі зайнятості. У результаті нещасного випадку під час виконання обов'язків за трудовим договором З. було завдано ушкодження здоров'я, у результаті якого вона втратила голос. З. звернулася з позовом до К. про відшкодування шкоди. Рішенням суду її вимоги були задоволені. Через рік К. дізналася, що З. стала письменницею та опублікувала декілька книг. К. звернулася до суду з вимогами про зменшення розміру відшкодування. З. проти позову заперечувала. *Прокоментуйте ситуацію. Яке рішення повинен прийняти суд?*

Література до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 06.09.2022 р.)
3. Бичкова С.С. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання : підручник: за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С.С. Бичкової. Київ: Правова єдність: Алерта, 2014. 495 с.
4. Отрадна О.О. Недоговірні зобов'язання в цивільному праві України: навч. посібник. К., 2009. 240с.
5. Майстер І.П. Компенсація моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав фізичної особи: автореф. дис. канд. юрид. наук:12.00.03. Київ, 2015. 20 с.
6. Онищенко О.С. Відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях: автореф. дис.. канд. юрид. наук:12.00.03. Київ, 2017. 20с.
7. Примак В.Д. Теоретичні проблеми відшкодування моральної шкоди на засадах справедливості, розумності й добросовісності у цивільному праві України: автореф. дис. д-ра юрид. наук:12.00.03. Київ. 2015. 32 с.
8. Рубан О.О. Відшкодування шкоди, завданої здоров'ю або життю фізичної особи на виробництві за цивільним законодавством України: автореф. дис.. канд. юрид. наук:12.00.03. Харків. 2017. 30с.

ТЕМА 10. ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК НЕДОЛІКІВ ТОВАРІВ, РОБІТ ПОСЛУГ

У сучасному цивільному обороті часто виникають правовідносини, спрямовані на задоволення повсякденних, побутових потреб фізичних та юридичних осіб у товарах, роботах, послугах. Пріоритетним заподіянням законодавця в даній сфері є забезпечення безпеки споживачів товарів, робіт (послуг) і третіх осіб, захист їх майнових та особистих немайнових

прав і охоронюваних законом інтересів від порушень, пов'язаних із конструктивним, рецептурними технологічними чи іншими недоліками таких товарів, робіт, послуг.

У зв'язку із цим, в законодавстві існує цілий спектр правових норм, що встановлюють особливі правила відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок недоліків товарів, робіт, послуг.

Питання для самоконтролю:

1. Особливості правового регулювання відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).
2. Проблеми відповідальності за шкоду, заподіяну недоліками товарів, неналежним виконанням робіт і наданням послуг.
3. Особи, зобов'язані відшкодувати шкоду, завдану внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).
4. Строки відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товару, робіт (послуг).
5. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товару, що є рухомим майном.

Термінологічний словник:

Споживач, товари, роботи, послуга, дефект продукції, недоліки товару, рецептурний недолік, конструктивний недолік, технологічний недолік, істотний недолік товару, недостовірна інформація, недостатня інформація, строк придатності товару, строк служби товару, гарантійний строк, непереборна сила, безпека продукції, виконавець, виробник,

Контрольні питання:

1. Назвіть ознаки, яким має відповідати безпечна для життя та здоров'я продукція.
2. Дайте визначення гарантійного строку, визначеного законодавством.
3. За яких умов недолік товару буде визнаватися як істотний недолік?
4. Назвіть та охарактеризуйте права та обов'язки споживачів, закріплені на рівні Закону України «Про захист прав споживачів».
5. Охарактеризуйте право споживача на інформацію про продукцію.
6. Поясніть, за яких умов продукція визнається такою, що має дефект?
7. За яких умов виробник звільняється від відповідальності за шкоду, завдану внаслідок дефекту продукції?

Література до теми:

1. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення 10.09.2022р.)
2. Закон України «Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції» від 19.05.2011 № 3390-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3390-17#Text> (дата звернення 10.09.2022р.)
3. Банасевич І.І. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг): стан правового регулювання. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. 2012. Вип.29. С.106-119
4. Банасевич І.І. Відшкодування моральної шкоди як спосіб захисту прав споживачів. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства. 2021. № 56. С. 39-47.
5. Верхола Ю.В. Права споживача при придбанні товару належної якості. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2016. Випуск 37. Том 1. С.110-112
6. Коросєд С. О. Відшкодування моральної шкоди як спосіб захисту прав споживачів: новели судової практики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція.* 2020. № 45. С.72-76. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc45/18.pdf> (дата звернення 10.09.2022р.)
7. Майстер І.П. Компенсація моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав фізичної особи: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2015. 20 с.

8. Онищенко О.С. Відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях: автореф. дис.. канд.. юрид. наук:12.00.03. Київ,2017.20с.
9. Примак В.Д. Теоретичні проблеми відшкодування моральної шкоди на засадах справедливості, розумності й добросовісності у цивільному праві України: автореф. дис. д-ра юрид. наук:12.00.03. Київ. 2015. 32 с.
- 10.Примак В.Д.Нормативні підстави відшкодування моральної шкоди, завданої споживачів порушенням договору. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Випуск 45. Том 1.С.97-100.
11. Рубан О.О. Відшкодування шкоди, завданої здоров'ю або життю фізичної особи на виробництві за цивільним законодавством України: автореф. дис.. канд. юрид. наук:12.00.03. Харків. 2017. 30с.
- 12.Саванець Л. Права споживача у разі придбання товару неналежної якості за законодавством Європейського союзу та України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Випуск 1 (9). С.36-42
- 13.Станкова І.Р. Цивільно-правове регулювання захисту прав споживачів у сфері надання послуг: автореф.дисерт. на здобут. наук. ступ. кандидата юридичних наук:12.00.03.О.,2021.23с.
14. Яновицька Г.Б. Цивільно-правові засоби захисту прав споживачів в Україні: автореф. Дис. на здобуття доктор. юрид.наук:12.00.03.Львів. 2021. 30с.

ТЕМА 11. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НЕДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В ІНОЗЕМНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.

Питання для самоконтролю:

- 1.Особливості правового регулювання недоговірних зобов'язань в законодавстві Франції.
- 2.Німецьке законодавство про деліктні зобов'язання.
3. Швейцарське законодавство про зобов'язання, що виникають з недоговірних підстав.
- 4.Особливості правового регулювання недоговірних зобов'язань в англо-американському праві.

Завдання:

- 1.Ознайомтеся із законодавством, що регулює недоговірні зобов'язання в Німеччині та випишіть норми (акти).
- 2.Підготувати таблицю відмінностей ознак деліктної відповідальності в Україні та США.

Література до теми:

- 1.Борисова Ю. Є. ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ ДЕЛІКТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА США. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Правознавство* . 2019. Т. 24. Вип. 1(34).URL: <http://heraldlaw.onu.edu.ua/article/view/170643>
- 2.Борисова Ю.Є. Підстави та умови деліктної відповідальності у цивільному праві України та США (порівняльно-правовий аналіз): дис.на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.03.Одеса.2021.217с.
- 3.Плахіна І.В.Зобов'язання із заподіння шкоди у праві ФРН, Франції, Англії, США. Часопис Академії адвокатури України. 4'2013.№21.URL: <http://dspace.idgu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/762/702-723-1-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. О. Подвірна. Проблемні питання визначення поняття та класифікації недоговірних зобов'язань у цивільному праві. *Юридичний вісник*№ 3 (2020). URL: <http://yuv.onua.edu.ua/index.php/yuv/article/view/1945>
- 5.ШИМОН С. І. Цивільне та торгове право зарубіжних країн. URL: <https://polka-knig.com.ua/book.php?book=864>

